

הַדָּשׁ קִסְלֵב הַדָּשׁ
KISLEV TEVET
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

CHANUKA SAMEACH – חנוכה שמח

DEN HOLOKAUSTU

K mnoha dotazům, které zazněly v souvislosti se zprávou o tom, že prezident Zeman pozval k účasti na připomínce 70. výročí osvobození koncentračního a vyhlazovacího tábora Osvětim-Březinka představitele vítězných mocností, uvádíme, že pořadatelem je Evropský židovský kongres. Vzpomínkové akce se budou konat 26. a 27. ledna 2015 v Praze a v Terezíně. První den se uskuteční fórum *Let My People Live*, nad kterým převzal záštitu předseda Evropského parlamentu Martin Schulz a které se zaměří mj. na legislativu, na roli médií a politiky v souvislosti se současným dramatickým nárůstem antisemitismu, především v západní Evropě. Na tuto část byli pozváni předšedové parlamentů 47 zemí, kteří podpořili v roce 2009 Terezínskou deklaraci, zabývající se odkazem holokaustu. Druhý den bude věnován pietním akcím v Praze a v Terezíně, na které byli pozváni vrcholní představitelé vítězných mocností druhé světové války, tedy USA, Velké Británie, Francie, Ruska a Ukrajiny, ale také Izraele, zemí Visegrádské trojky a dalších sousedů. Federace židovských obcí není pořadatelem žádné z těchto akcí. *fžo*

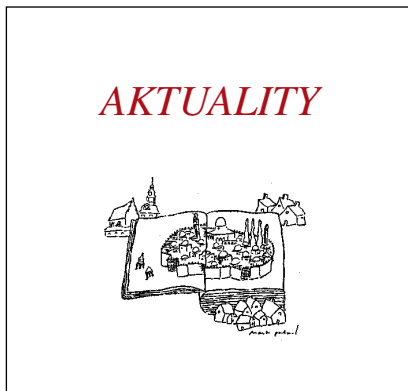
PAMĚTNÍ DESKA HANSE KELSENA

Koncem října proběhl v Praze na rohu Spálené ulice a Národní třídy skromný ceremoniál. Rakouský spolkový ministr spravedlnosti Wolfgang Brandstetter, společně se svou českou rezortní kolegyní Helenou Válkovou, za přítomnosti velvyslance Rakouska Ferdinanda Trauttmansdorffa a starosty Prahy 1 Oldřicha Lomeckého slavnostně odhalili pamětní desku Hanse Kelsena na místě jeho rodného domu.

Ve skutečnosti Kelsenův rodný dům na místě dnešního obchodního domu Máj nestál, bylo to o trochu dále ve Spálené ulici, přibližně v místech kdysi slavné vinárny U Ježíška a shodou okolností tam, kde se ve stejný den o něco později odehrálo slavnostní otevření kontroverzního obchodního komplexu Quadrio.

Ale vraťme se spíše k osobě Hanse Kelsena. Patří totiž do kategorie, které se v poslední době říká „zapomenutí rodáci“. Přesto, že byl jednou z nejvýraznějších osobností rakouské intelektuální scény, v českých zemích o něm doslova nikdo nic neví, samozřejmě až na výjimky odborníků, zabývajících se právní vědou. V sousedním Rakousku je tomu zcela naopak, tam se i děti na základních školách učí o tom, že Hans Kelsen byl „otcem rakouské ústavy“.

V pražské Spálené ulici se narodil 11. října 1881. Stejně jako Sigmund Freud či Gustav Mahler se záhy přestěhoval s rodi-

či do hlavního města monarchie, Vídně. Zde začal svá studia, která dokončil v roce 1906 na vídeňské právnické fakultě. Tam také strávil velkou část svého profesního života jakožto docent. Jeho *Ryzí nauka právní*, tedy teorie práva, která dává do souladu a hierarchické posloupnosti ústavu státu s poslední vyhláškou obecního zastupitelstva, se stala základem moderních právních systémů, především v Evropě. Kelsen je také tím, kdo určil postavení ústavního soudu ve státoprávním uspořádání demokratických systémů.

Pro židovský původ musel Kelsen utéci z Rakouska před nacisty, nejprve se dostal do neutrální Ženevy, ale i odsud nakonec odjel a usadil se ve Spojených státech. Stal se profesorem na Kalifornské univerzitě v Berkeley, kde působil až do své smrti v roce 1973.

Rakouská právní a státní kultura považuje Kelsena za jednoho z otců zakladatelů dnešní Rakouské republiky a má ho ve všeobecné úctě. Jak několikrát zdůraznil profesor Brandstetter, vždy když jde kolem jeho busty v rakouském spolkovém sněmu – což je často –, jímá ho posvátná úcta. A jak je to u nás? Pamětní deska na nároží Národní a Spálené byla instalována již několikrát. Slavnostní ceremoniál při tomto výročí byl tedy pro mnohé účastníky jakýmsi dějstvím. Deska totiž pokaždé zmizela. Je zkrátka z mosazi. Jak dlouho vydrží tentokrát? *tk*

NADACE ŽOP VYHLAŠUJE

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2015. Témata: **obnova a ochrana židovských movitých i nemovitých památek; podpora činností židovských organizací a spolků; rozvoj židovských tradic; vzájemné poznávání židovských komunit a okolního světa a odstraňování předsudků.**

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze.

Termíny uzávěrek jsou stanoveny na **28. 2. 2015** a **30. 6. 2015**. Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz, na www.kehilaprag.cz, záložka Nadace ŽOP-dokumenty, nebo u Jany Kosákové na telefonu 222 311 570. *jk*

STROMY NA NOVÉM HŘBITOVĚ

Od června do srpna roku 2014 byl díky finanční podpoře ve výši 147 000 Kč od Hlavního města Prahy uskutečněn projekt Bezpečnostní a zdravotní řezu stromů podél cest na Novém židovském hřbitově, který je součástí dlouhodobé koncepční péče o zeleň v areálu hřbitova.

Na hřbitově se na ploše 115 tisíc m² nachází téměř 2000 stromů, z nichž jenom zhruba třetina byla vysazena plánovaně. Původní záměr výsadby počítal s vysazením stromů pouze do alejí podél cest, nikoli v samotných sektorech určených k pohřbívání. V rámci projektu byly provedeny bezpečnostní zdravotní řezu stromů především v místech nad cestami v areálu hřbitova a tam, kde stromy sahají nad veřejnou komunikaci. Ošetřeno bylo celkem 137 stromů. Kromě odstranění suchých, poškozených či zlomených větví byla ve většině případů provedena i redukce jejich korun. Práce byly prováděny pod vedením certifikovaných zkušených českých arboristů.

Tento projekt navazuje na rozsáhlá péšební opatření, realizovaná v letech 2005 a 2006 za finanční podpory Státního fondu životního prostředí. Díky pomoci hlavního města Prahy je již třetím rokem o zeleň v areálu Nového židovského hřbitova postaráno alespoň tak, aby se zde mohli návštěvníci i zaměstnanci bezpečně pohybovat.

Péče o zeleň je nikdy nekončící průběžný proces, na který Židovská obec v Praze každoročně vynakládá nemalé prostředky.

Zuzana Beránková

OBSAH

- Zemřel Tommy Karas 3**
Sidry na tento měsíc 4–5
Knihy o rodinném táboře
rozhovor s Adamem Drdou 6–7, 13
Co je a co není historie
o knihách Anne Applebaumové 8–9
Mojžiš Voskin-Nahartabi – zapomenutí
židovští intelektuálové 10–11
Sajjid Kašua: Druhá osoba singulár
/recenze/ 12–13
Dvě městečka – ukázka z knihy
Mezi Východem a Západem 14–15, 17
Křesťansko-židovská konference 16
Kalendárium 17
Konference o Berlínské deklaraci 18
Izrael: Islámský stát šíří chaos 19
Vybráno z české publicistiky 20
Zprávy, inzerce 21–23
Zprávy ze světa 24

Tommy Karas nebyl člověk velkých ani mnohých slov. Hodně mi připomínal mého nevlastního otce. Nejen postavou nebo tím, že bez přemýšlení vždycky udělal, co bylo správné, ale i pro přímočarost, s níž se tento obvykle se usmívající člověk dokázal vyřadit s otravnými lidmi. Proto jsme si v době, kdy byl tajemníkem obce, vážili jeho praktického pohledu na věci nejen v ekonomických záležitostech, ale s nelíčeným obdivem kvitovali, když s kverulantem, kterého jsme se nedokázali zbavit, zcela jednoduše vyběhl.

Narodil se roku 1932, tak patřil ke generaci kluků a děvčat, kteří, pokud přežili, se životu učili v nejtěžších letech židovské historie. Starší bratr Ruda a otec Pavel koncentráky Kaufering a Dachau nepřežili, on však s maminkou a prarodiči absolvoval v letech 1942–1945 školu života v Terezíně jako zázrakem přežívající „star“ legendárního *Brundibára*.

Nedávno vyšla knížka Otty Dov Kulky *Krajiny Metropole smrti*, ve které se zamýšlí nad životem v Terezíně a v „rodinném táboře“ v Osvětimi-Březince jinak, než bývá zvykem. Všimá si předem toho, jak obstálo sekulární české židovství tváří v tvář všudypřítomnému zmaru, s jakou vynalézavostí a vírou v základní hodnoty života mu čeští Židé a Židovky dokázali čelit. Vzpomněl jsem si při četbě na dojemný okamžik v současném Terezíně po představení *Brundibára*, když se mezi malými „arijskými“ herci objevil jako jeden z nich Tommy!

Těžko vyslovit, čím v tu chvíli překypovala srdce užaslých diváků. Tommy plakal, ani my, diváci, jsme nemohli nemyslet na kluky a holky, kteří přejímali role v *Brundibárovech* a přenechávali je zase jiným, než i ty odvezli tam, odkud nebylo návratu. Ale pociťovali jsme při tom i poryv naděje, že poselství českého židovství světu nese plody, které se zúročují před našima očima!

Po válce si jako mnoho místních Židů změnilo jméno z Katz na Karas. Tommy totiž pocházel z prastarého kněžského rodu, ale to bylo jeho potřebě setřást židovský osud spíše na škodu. Stal se hlavou rodiny, rychle si dodělal školu, vyučil se zedníkem

a pak si ještě udělal stavební průmyslovku. Potom pracoval celý život ve stavebních a technických profesích, skutečně ho ale bavil sport, hlavně fotbal, v 50. letech hrál dokonce za Slavii, a později byl rozhodčím atletiky. Vrcholem jeho soudcovské kariéry byla účast na organizaci mistrovství Evropy v atletice na Strahově v roce 1978.

Děti měl čtyři, Věru (1961), Janu (1964), Pavla (1966) a Petra (1973).

TOMMY KARAS (1932–2014)

Vnoučat má zatím osm. V roce 1968 chtěl emigrovat do Kanady, ale jeho maminka nechtěla, tak zůstali.

K židovské obci měl dlouho odtažitý vztah, jeho tatínek na ní za války pracoval a chránil ho tak i v Terezíně, ale on se tam nějak s někým po válce nepohodl a spíše se jí vyhýbal. Navíc byl po šoa nábožensky více než vlažný, i v tom mi ostatně připomínal druhého tátu, že sice děti k židovství nevedl, ale současně jim nic ze své židovské zkušenosti netajil. Nakonec byl ale na stará kolena šťastný, když se k němu alespoň trochu vraceli. Byl na obřizkách dvou vnuků, což by ho nikdy dříve, ani když v 90. letech vzal obec na milost a pracoval v ní jako tajemník, ani ve snu nenapadlo.

Rabín by měl dodat něco útěšného, říkal jsem si, nějak pěkně, aby pravda nebolela, třeba že se dožil relativně vysokého věku a při své optimistické povaze zažil mnoho dobrého a radost-

ného, a jakou měl klidnou smrt, když zemřel ve spánku, jenomže co tím změním? Stejně jim nemohu říci nic jiného, než že je Bůh utěší mezi navrátilci na Sion, až přijde Mesiáš, a ne dříve, když by to nejvíc potřebovali.

Ale je také psáno, že Bůh miluje *nišberez lev*, lidi zlomeného srdce, a pokud v tom naleznete útěchu, přijměte ji, prosím.

(Ze smuteční řeči rabína Efraima Sidona.)

Eva Fantová:
DOPIS TOMMYMU KARASOVI
/na rozloučenou/

Milý Tommy,
v minulosti jsem neměla příležitost Ti napsat, a tak tenhle dopis je první, ale současně poslední.

Neboj se, nebude dlouhý, měj trpělivost si ho přečíst. Právě ta Tvoje netrpělivost byla pro Tebe typická, měl jsi rád, když se věci rychle hýbaly z místa, někdy dokonce tak, že jsi práci udělal rychleji sám, než jsme ji stačili my začit.

Chtěla jsem ti říct, že se s Tebou pracovalo moc dobře a že Tvoje hlavní přednost byla spolehlivost. A nejen to, projevoval jsi citlivost k našim osudům, a to jak na obci, tak ses zajímal o naše rodiny. Sám jsi o vlastní rodině často mluvil. Méně už o sobě, někdy jsi vyprávěl, jak jsi běhal maraton. Často jsme se s Tebou zasmáli.

K Tvým dalším přednostem patřilo Tvoje vychování, které neslo znaky první republiky, ve které ses vlastně narodil. Všem dámám jsi vždy pomohl do kabátu, vozil jsi nás autem a před nástupem jsi nám otvíral dveře.

Taky Ti chci říct, že Tvůj pohřeb dopadl tak, jak jsi o něm někdy mluvil, zvláště to, že jsi uložen u své paní matky. Smuteční obřad se poněkud zdržel, opozdil se rabín S., ale pak jsme na vlastní oči viděli, že pan rabín běžel přes židovský hřbitov.

Budeš tady opravdu moc chybět. Byla jsem ráda, že jsem mohla pod takovým tajemníkem, jako jsi byl Ty, vlastně posledním, který přežil válku, pracovat. Díky. Tvoje Eva

P. S.

Potrpěl sis vždy na datum – 18. 11. 2014.

VAJEŠEV (1M 37–40)**Odmítnutí útěchy**

Naše sidra líčí Josefov příběh, jeho výsadní postavení mezi bratry i to, jak na něj sourozenci žárlili. Nakonec se ho rozhodli zbavit a prodali ho za dvacet stříbrných do otroctví Jišmaelitům. Jeho košili pokropili krví, odnesli otci a zeptali se ho: „Toto jsme našli, poznej sám, je to košile tvého syna, nebo není?“ (1M 37, 32) Jaakov košili poznal a odpověděl: „Je to košile mého syna, divá zvěř ho sežrala, dozajista roztrhán byl Josef!“ A poté čteme: „A Jaakov roztrhl svůj šat a kolem beder si dal pytlou a dlouhá léta truchlil nad svým synem. Jeho synové a dcery se ho snažili utěšit, avšak on se vzpíral se utěšit a říkal: K mému synu do podsvětí sestoupím v zármutku.“ (1M 37,34–35)

Proč Jaakov odmítal útěchu? Judaismus obsahuje zákony o době, po kterou se má truchlit – *šiva* (týden po pohřbu), *šelošim* (měsíc po pohřbu), *šana* – jeden rok po pohřbu nejbližších příbuzných; o nekonečném smutku se nikde nepíše. Gemara (Moed katan 27b) zmiňuje, že Hospodin říká člověku, který nařiká déle než určenou dobu: „Nejsi soucitnější než já.“

Velmi zajímavou odpověď dává midraš: „Člověka, který truchlí za někoho, kdo zemřel, je možné utěšit, ale toho, kdo truchlí za někoho, kdo žije, utěšit nelze.“ Jaakov odmítal útěchu, protože se nevzdal naděje, že Josef žije. Takový je osud lidí (například rodičů vojáků zabitých v bojové akci), kteří ztratili své blízké, ale nemají důkaz o tom, že jsou mrtví. Nemohou podstoupit obvyklý způsob truchlení, protože doufají, že zmizelá osoba bude zachráněna. Neustálá trýzeň je pak projevem oddanosti – truchlit a nalézt útěchu by znamenalo zradit. Odmítnout útěchu znamená odmítnout ztratit naději.

Proč Jaakov odmítal útěchu? Josefov krví zbrocenou košili poznal a jasně to dal najevo, jak jinak lze chápat jeho slova „dozajista roztrhán byl Josef“?

Učenec židovského a římského práva David Daube (1909–1999) to vidí jinak a já s jeho závěry souhlasím. Synové se Jaakova ptají: „Poznej sám, je to košile tvého syna, nebo není?“ a jejich otázka má jakoby právní konotace. Daube vztahuje tato slova k jinému výroku na základě jazykové podobnosti: „Dá-li muž svému druhu do úschovy osla, býka nebo jehně či jakýkoli dobytek beze svědka a zvěř zemře nebo se poláme či je odvléčeno (zvěř), mezi oběma bude platit přísaha před Hospodinem, že dotyčný nevztáhl ruku na ma-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

„U řek babylonských jsme sedávali s pláčem ve vzpomínkách na Sion ...“ (Zalm 137). Šmuel Shulman, Safed 19. století.

jetek druhého, a vlastník ji přijme a on neplatí... Pokud bylo zvíře zadáveno, ať přinese jeho zbytky jako důkaz a zadávené zvíře platit nebude.“ (2M 22,9–13)

Důraz se klade na rozsah odpovědnosti, již má strážce (*šomer*). Jestliže zvíře zemře kvůli nedbalosti, hlídač musí zaplatit náhradu. Jestliže se tak stane kvůli nepředvídatelné události (třeba ho zadává divoká šelma), je strážce zbaven viny. Slova zákona „roztrhán na kusy“ jsou identická s těmi, která řekne Jaakov.

Víme, že nějaký takový zákon existoval již před udělením Tóry. Když se Lavan dohadoval s Jaakovem, Jaakov mu řekl: „Nikdy jsem ti nepřinesl roztrhaný kus, z vlastního jsem je nahrazoval.“ (1M 31,39) To naznačuje, že pastýři byli již tehdy zbaveni odpovědnosti za zvířata roztrhaná zvěří. Víme také, že starší bratr měl odpovědnost za osud mladšího, kterého hlídal (tj. když byli sami). Takový je smysl Kainovy odpovědi Hospodinu, který se ho ptá na Abela: „Jsem já strážcem (*šomer*) svého bratra?“

Chápeme nyní řetězec jemných významů při setkání Jaakova s jeho syny, když se vrátili bez Josefa. Za normálních okolností by nesli odpovědnost za bratrův osud, za jeho zmizení. Aby se tomu vyhnuli, jak ustavuje pozdější biblický

a zřejmě již tehdy platný zákon, přinesou „zbytky jako důkaz“. Jestliže tyto zbytky vykazují stopy útoku divoké šelmy, musejí být považováni za nevinné. Jejich otázka k Jaakovovi – *haker na* (poznej sám) – musí být brána jako právní požadavek, jako pobídka „prozkoumej důkaz“. Jaakov nemá na vybranou a vzhledem k tomu, co vidí, je zprostit viny. Soudce by také mohl být přinucen zprostit viny člověka obžalovaného ze zločinu, pokud by neměl dostatek důkazů; nicméně by nedokázal potlačit své pochybnosti. Ani Jaakov, jenž byl donucen uznat, že synové za nic nemohou, jim nemusel věřit a mohl si uchovávat naději, že Josef ještě žije.

Odmítnutí útěchy není v židovské historii výjimečné. Zaslchl je prorok Jeremjáš: „Tak praví Hospodin: V Rámě je slyšet křik – nářek, pláč a hořké bědování. Ráchel tam pláče nad svými dětmi, nad jejich ztrátou se nedá utěšit! Tak praví Hospodin: Neplač už, zadrž slzy, neboť tvá námaha dojde odměny, praví Hospodin: oni se ti z nepřátelské země vrátí!“ (Jer 31,15–17) Proč si byl Jeremjáš jistý, že se Židé navrátí? Protože odmítli útěchu, což znamená, že se neztratili naději.

Z dob babylonského exilu pochází jedno z nejpůsobivějších odmítnutí útěchy, které známe: „U řek babylonských jsme sedávali s pláčem ve vzpomínkách na Sion... Jak bychom však mohli zpívat píseň Hospodinovu v té cizí zemi? Jestli, Jeruzaléme, na tebe zapomenu, ať má pravice mi sloužit zapomene. Ať mi jazyk přilne k patru, nebudu-li si tě připomínat, nebudu-li Jeruzalém považovat za svou svrchovanou radost.“ (Zalm 137,1–6)

Traduje se, že když Napoleon procházel na tiša beav kolem synagogy, zaslechl nářek. „Proč ti Židé tak pláčou?“ zeptal se svého důstojníka. „Kvůli Jeruzalému,“ odpověděl. „Před kolika lety o něj přišli?“ „Je to už přes 1700 let.“ „Národ, který dokáže tak dlouho truchlit kvůli Jeruzalému, ho určitě jednoho dne zase získá zpět,“ poznamenal prý na to Napoleon.

Židé odmítají útěchu, protože nikdy neztrácejí naději. Jaakov se nakonec setkal s Josefem, Racheliny děti se navrátily domů, Jeruzalém je znovu židovským domovem. I když mluvily všechny důkazy proti, lidé si uchovávali víru, jež je silnější než historická nevyhnutelnost. A na počátku této víry máme Jaakova... Jakkoli žijeme ve světě plném násilí a nespravedlnosti, ani my nesmíme ztrácet naději.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila Alice Marxová.)

CHANUKA:**Vnést světlo do tmy**

Každý rok rozsvěčíme chanukiji a poté zpíváme píseň *Maoz cur ješuosí* (*Hrade, skálo spásy mojí*). Když se zamyslíme nad slovy tohoto krásného pijutu ze 13. století, uvědomíme si, do jaké hloubky vyjadřuje ducha chanukového období. Autorem je zřejmě Mordechaj Izák Halevi, který složil i některé známé šabatové písně. Pijut *Maoz cur* vznikl v době, kdy židovské obce v Porýní (včetně jeho domoviny v Mohuči) plenili křižáci. Proto se autor pokusil vnést do temných časů trochu světla: převyprávěl básnickým stylem židovskou historii a současně oslavil Hospodinovu spásu od jha čtyř našich škůdců: faraona, Nebukadnezara, Hamana a Antiocha.

Téma písně je známé: Boží vykoupení židovského národa. Po úvodní sloce, která slibuje vděčnost Bohu nyní a provždy, básník v chronologickém pořádku připomíná čtyři Hospodinovy zásahy proti nepřátelům Židů – Egypťanům, Babylonským, Peršanům a nakonec v chanukovém příběhu proti Řekům.

Kromě fyzického nebezpečí čelíme však vždy i ohrožení duchovnímu: mnoho lidí se za komunismu bálo chodit do synagogy, neboť tím mohli způsobit potíže nejen sobě, ale i svým dětem. Máme štěstí, že dnes už nic takového nehrozí. Ale trápí nás jiné problémy.

Stejně jako ve své době Řekové ovlivnili spoustu Židů, že přijali řecký životní styl, a to jak na tělesné, tak duchovní úrovni, i dnes s sebou vlečeme dědictví z časů, kdy bylo porušeno pouto mezi Židy a Bohem. Ale stejně jako Makabejští obnovili chrámovou bohoslužbu, můžeme a musíme i my obnovit židovskou perspektivu vidění světa. Tím, že studujeme Tóru a snažíme se dodržovat příkázání, jak nejlépe umíme, vnášíme do svého okolí světlo. Tím, že respektujeme morálku judaismu, odstraňujeme zbytky starého režimu. Stejně jako Makabejští rozpoznali Boží ruku v kapce oleje, která vystačila pro světlo chanukového svícnu, měli bychom i my rozpoznat Boží přítomnost v každodenním životě a v jeho malých zázracích.

Jestliže do událostí všedních dnů necháme v upřímnosti a pravdě vstoupit Boží přítomnost, budou naše chanuková světla ozařovat okolí mnohem silnějším a jasnějším světlem.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – prosinec 2014

Staronová synagoga

5. 12. pátek	Veten tal umatar, večerní bohoslužba	15.43 hodin
6. 12. sobota	VAJIŠLACH 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21 mincha konec šabatu	15.30 hodin 16.57 hodin
12. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.42 hodin
13. 12. sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Am 2,6–3,8 mincha konec šabatu	15.30 hodin 16.56 hodin
16. 12. úterý	předvečer Chanuka – rozsvícení 1. světla ▲	17.05 hodin
17. 12. středa	1. den Chanuka – rozsvícení 2. světla ▲▲	
18. 12. čtvrtek	2. den Chanuka – rozsvícení 3. světla ▲▲▲	
19. 12. pátek	3. den Chanuka – rozsvícení 4. světla ▲▲▲▲ večerní bohoslužba	15.43 hodin
20. 12. sobota	ŠABAT 4. DEN CHANUKA MIKEC 1M 41,1–44,17 mf: 4M 7,30–41 hf: Za 2,14–4,7 mincha konec šabatu	15.30 hodin 16.58 hodin
21. 12. neděle	rozsvícení 5. světla ▲▲▲▲▲	
22. 12. pondělí	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla ▲▲▲▲▲▲ 1. den Roš chodeš tevet	
23. 12. úterý	6. den Chanuka – rozsvícení 7. světla ▲▲▲▲▲▲▲ 2. den Roš chodeš tevet	
24. 12. středa	7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla ▲▲▲▲▲▲▲▲ 8. den Chanuka	
26. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.47 hodin
27. 12. sobota	VAJIGAS 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha konec šabatu	15.30 hodin 17.02 hodin
1. 1. čtvrtek	<i>půst 10. tevet</i>	
2. 1. pátek	večerní bohoslužba	15.53 hodin
3. 1. sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: 1 Kr 2,1–12 mincha konec šabatu	15.40 hodin 17.09 hodin

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.
V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se konají 5. 12. v 15.40 a 19. 12. v 15.40 hodin.
Večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.*

Bejt Simcha

*Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.
V sobotu 13. 12. od 10.30 se koná ranní bohoslužba spojená se společným studiem
týdenního oddílu Tóry.
V pátek 19. 12. od 18.00 se koná kabalat šabat pro děti.*

O RODINNÉM TÁBOŘE, PAMĚTI A VZPOMÍNÁNÍ

Rozhovor s dokumentaristou a novinářem Adamem Drdou

Adam Drda. Foto Petr Horčíčka.

ADAM DRDA se narodil roku 1971 v Praze. Před rokem 1989 pracoval jako sanitář a uklízeč, poté působil například jako redaktor v revui *Střední Evropa*, v *Českém deníku* a v *Lidových novinách*, pravidelně přispíval do týdeníku *Respekt*. V letech 1999–2005 byl analytikem domácí politiky a reportérem české redakce BBC. V současnosti je ve svobodném povolání, už osm let vytváří jako jeden ze dvou autorů (spolu s Mikulášem Kroupou) pořady pro dokumentární cyklus Českého rozhlasu *Příběhy 20. století* a patří k redakčnímu kruhu *Revolver Revue*. Za svou práci získal novinářskou Cenu Ferdinanda Peroutky za rok 2007. Je autorem a editorem několika publikací, například *Naše normalizace* (spolu s Karlem Strachotou a Adamem Hradilkem); *Mýty o socialistických časech* (se Stanislavem Škodou a Josefem Mlejnkem); *Kruté století/Příběhy 20. století* (s Mikulášem Kroupou) či *Kdo ve stínu čeká na moc – Čeští komunisté po listopadu 1989* (s Petrem Dudkem). V roce 2013 vydal knihu *Zdalo se, že Bůh je lhostejný*, přibližující devět českých, respektive československých židovských osudů. V prosinci vyjde v nakladatelství *Revolver Revue* jeho kniha *Zvláštní zacházení. Rodinný tábor terezínských Židů v Auschwitz II-Birkenau*. Při této příležitosti jsme ho požádali o rozhovor.

Proč jste se rozhodl napsat práci o rodinném táboře – neexistuje dost svě-

dectví zaznamenaných v různých vzpomínkách přeživších nebo dost odborných studií?

Osobních svědectví není málo, ale jsou roztroušená po různých publikacích, dokumentárních filmech, archivech, sbírkách rozhovorů. Když hledáte v knihách, najdete základní informace o rodinném táboře třeba v autobiografii Rudolfa Vrby *Utekl jsem z Osvětimi*, ve vzpomínkách Tomana Broda, Otty Dova Kulky nebo Oldřicha Stránského a dalších; to nejpodstatnější je v *Jakobu Edelsteinovi* od Ruth Bondyové. Potíž je, že ty knihy nejsou primárně věnované rodinnému táboru a jeho obyvatelům. Přímou rodinného táboře vznikl v roce 1994 sborník z konference, který se už nedá koupit. Existují – opět špatně přístupné – studie Miroslava Kárného a roku 2012 vyšla publikace Milana Hese *Čekání na smrt*, která neklade moc velký důraz na osobní výpovědi, respektive přímí svědkové v ní zůstávají anonymní. Já jsem napsal knihu, která se snaží postihnout téma jako celek, a to hlavně na základě vzpomínek přeživších. Snažil jsem se, aby v té knize promlouvali konkrétní lidé, aby se věc ukázala právě ve světle jednotlivých osudů, aby ožila. Rozhodl jsem se k tomu, protože jsem při jiné své práci na téma rodinného tábora soustavně narážel – a přitom zjišťoval, že většina lidí o něm nic neví.

Jak je to možné?

Myslím, že to souvisí s převládajícím českým pohledem na „konečné řešení“. Roky se tu nahlíželo a pořád nahlíží jako na událost v podstatě oddělenou od národních dějin, jako by šlo o osud nějakého „cizího elementu“. Je to absurdní: šoa bylo to nejhorší, co tu nacismus způsobil, a pokud jde o rodinný tábor, pak je nepochybné, že v březnu a v červenci 1944 spáchali nacisté právě na jeho obyvatelích největší masové vraždy československých občanů. Vytěšňování šoa je účelové a dnes je to také příznak nepochopení, jak před válkou vypadala česká společnost: Židé přece nebyli nějakou vydělenou skupinou, byli nedílnou součástí celku, a když šli lidé z rodinného tábora na smrt, zpívali českou národní hymnu. Čili když se jejich osud vyčleňuje, děje se přeživším i mrtvým ob-

rovská křivda. Nacisté je vytrhli ze života – a tím poválečným vytěšňováním židovského osudu z národní historie jako by se „konečné řešení“ stvrzovalo.

Příčiny toho stavu jsou ideologické, ale podle mého názoru tu hraje roli i špatné svědomí. U nás se traduje, že chování „nežidovských Čechů“ vůči Židům bylo za nacismu téměř bezproblémové, lepší než v jiných evropských zemích. Jenže to tak nebylo: už za druhé republiky se vyřínil na povrch český antisemitismus, nešlo jen o import z hitlerovského Německa, a ani za okupace se tu žádná velká obětavost a solidarita neprojevovaly. Jistě, žilo tu hodně statečných lidí, kteří Židům pomáhali, tu obětavost nepochybně, ale myslím si, že nebyla o moc větší než jinde. Toman Brod říká, že převládajícím postojem k židovskému osudu byla lhostejnost. S tím bych souhlasil.

Dozvědí se o rodinném táboře něco děti a studenti z učebnic?

V podstatě nic. Bavili jsme se o tom s učiteli, kteří se o téma zajímají: v běžných učebnicích není o rodinném táboře ani zmínka, někde se možná najde věta, ale rozhodně tomu není věnován takový prostor jako třeba Lidicím. Dnes už se ale na školách nemusejí používat učebnice podle nějakého předpisu, a pokud jde o židovské osudy ve 20. století, existuje třeba skvělý vzdělávací program *Naši nebo cizí*, takže záleží na učitelích.

Jak jste pracoval s prameny – a z jakých jste čerpal?

Když jsem se před lety rozhodl, že se tím tématem budu zabývat systematicky, natočil jsem spolu s přáteli ze sdružení Post Bellum několik desítek vzpomínek lidí, z nichž mnozí už zemřeli, třeba Anita Franková nebo Miloš Gut-Dobry, a to byl takový základ. Potom mi Židovské muzeum zpřístupnilo svou sbírku rozhovorů s přeživšími, které natáčely od počátku 90. let hlavně Anna Hyndráková a Anna Lorencová. Odvedly obrovskou práci – jsou to stovky interview, z některých v knize cituji. Určitá nevýhoda je, že ty rozhovory natáčely samy přeživší, takže spousta věcí se tam neříká, protože tazatel i zpovídaný si nemusí nic vyjasňovat, jsou to pro ně samozřejmé věci. Také se ty rozhovory často nesoustředí na rodinný tábor – týkají se individuálních osudů. Jinak jsem – jednoduše řečeno – pracoval se vším, k čemu jsem se dostal. Pokud jde o knihy, můžu zase dát příklad: ještě před rokem 1989

jsem začal pomáhat v samizdatovém časopise *Střední Evropa*, ve kterém byla i rubrika Zecher, věnovaná židovské tematice. A do té jsme jednou dávali *Dopis dětem* od Anny Hyndrákové, kde líčí osud své rodiny – z toho textu, a pak z obdobného *Dopisu přítelkyni* od Ely Fischerové jsem se vlastně poprvé o rodinném táboře dozvěděl. Přitom tyhle důležité texty u nás vyšly tiskem jen jednou, v roce 1991 v knize *Svět bez lidských dimenzí*. Takže zase: skoro nikdo je nezná.

Jak obsáhlá je vaše práce?

Má asi 260 tiskových stran a je rozdělená do tří částí: první, poměrně krátkou, tvoří výpovědi lidí, kteří připomínají, čím prošli, než se dostali do Osvětimi-Březinky. Ty výpovědi se rychle střídají, zachycují zážitky a události, které jsou pro lidi z židovské obce známé, pro ostatní tolik ne. První část končí v Terezíně. Druhá, obsáhlá, je přímo o rodinném táboře.

A třetí část se věnuje osudům těch, kteří přežili likvidaci tábora v červenci 1944. V knize je fotografický doprovod: snímky z protektorátu, z Terezína i z Březinky z archivů Židovského muzea, ale hlavně fotografie Radovana Kodery z cyklu *Stopy holokaustu*. Jezdil do Osvětimi v letech 2000–2008 a zaznamenával to, co z lágru zbylo.

Jeho snímky odpovídají obsahu knihy: je to kniha o něčem, co existuje už jen v paměti, co je zasuté, co zarůstá plevelem. A o čem se taky nikdy to nejpodstatnější nedozvíme, najdeme jen stopy, protože šoa je paměť mrtvých.

Do jaké míry jsou svědectví kombinována s vaším komentářem?

Nepsal jsem tu knihu jako vědec. Jsem dokumentarista, scenárista, novinář, a neměl jsem ambice udělat historickou práci, což samozřejmě neznamená, že bych si vymýšlel nebo se odchyloval od pravdy, jen mne prostě nezajímaly nějaké vědecké postupy a metody. Ta knížka je psaná jako dokument, její jádro tvoří výpovědi a svědectví. Dělal jsem ji pro běžného čtenáře, pro člověka, který neví a měl by vědět. Určitá výhoda je, že spousta lidí, kteří přežili Terezín a Osvětim, jsou zároveň historici. Když o konečném řešení mluví či píše Ruth Bondyová, Toman Brod nebo Miro-

slav Kárný, je to kombinace osobního prožitku a odborných znalostí. Já jsem doplňoval fakta, která ve výpovědích nejsou, například různé mezinárodní souvislosti, dával jsem vzpomínkám a textům koncepci, také jsem se pokoušel rekonstruovat běžný život v rodinném táboře, o němž se málo mluví a málo ví. Přeživší z transportů z prosince 1943 byli v té době většinou velmi mladí, v táboře často pracovali v dětském bloku u Fredyho Hirsche. A těch pár lidí, kteří přežili z transportů poslaných z Terezína do Březinky v září 1943, ti se zase většinou zachránili, protože měli výjimečné postavení, byli třeba na nemocničním bloku, a to byl taky zvláštní svět.

Je zvláštní, že téma nebylo už dříve zpracováno vědecky a vydáno jako obsáhlejší publikace.

Je to zvláštní a současně příznačné. Čekal bych, že když tohle téma bylo léta téměř

tabuizované, že o něj bude po roce 1989 obrovský odborný zájem, a to nejen v židovském prostředí, kde spousta lidí pracuje usilovně, ale především mimo něj, třeba u mladších historiků. Zájem nebyl, a zase se to netýká jen rodinného tábora, nýbrž vůbec české židovské historie ve 20. století. To téma tu po roce 1989 otevřely především vzpomínkové

knihy Richarda Glazara a Rudolfa Vrby a pak skvělá kniha Ruth Bondyové *Jakob Edelstein*. Napsala ji nehistorička, spisovatelka a novinářka. Neudivuje mne to.

Jak ovlivnila výklad rodinného tábora komunistická ideologie a léta státního antisemitismu?

To je asi spíš otázka pro odborníka. Já jsem získal dojem, že po roce 1948, vlastně už za třetí republiky, bylo téma šoa vytěsňené z ideologických důvodů. Mluvílo se o národních obětech boje proti fašismu, Židé byli jednoduše zahrnuti do celkového počtu obětí, zdůrazňoval se komunistický odboj a zápas Sovětského svazu proti nacistickému Německu, všechno ostatní komunisté potlačovali. Vysloveně antisemitský byl režim kolem procesu se Slánským: Rudolf Vrba popisuje, jak šel v té době na vzpomínkový večer na osvětimské oběti, který pořádal Svaz protifašistických bojovníků, a že tam ani jednou ne-

padlo slovo Žid nebo židovský. Až k němu přišel nějaký člověk a zeptal se ho, jestli si všiml, že je to „na pódiu samej Žid“... V 50. letech ale zároveň vycházely některé knihy, třeba Krausova a Kulkova *Továrna na smrt* vyšla do roku 1959 několikrát.

Ještě horší než 50. léta byla normalizace: už v roce 1967 přerušilo Československo diplomatické styky s Izraelem a oficiální antisionismus se promítl do vztahu ke všemu židovskému, což vydrželo až do konce 80. let. Nebylo to jistě tak, že by se za normalizace nikdo nezabýval holokaustem, ale to bádání mělo minimum výstupů pro veřejnost, a navíc komunistická ideologie pronikala i do prací lidí tak významných, jako byl Miroslav Kárný. Četl jsem rukopis jeho práce o rodinném táboře z roku 1976, a tam je vidět, jak se třeba přistupovalo k Fredyemu Hirschovi. Kárný cituje výpovědi, které mají Hirsche v podstatě diskreditovat, přičemž jeho sionismus v tom hraje podstatnou roli. Hirsch nebyl komunist, nehodil se.

Dospěl jste k jednoznačné odpovědi na otázku, proč Němci rodinný tábor založili a nějakou dobu udržovali?

Existence rodinného tábora určitě souvisí – a to se právě Kárnému a Dovovi Kulkovi podařilo poměrně dobře dokázat – se snahou maskovat šoa před západním světem a s inspekcí delegace Mezinárodního červeného kříže v Terezíně v červnu 1944. Zachovalo se přímo nacistické povolení, že delegát MČK může navštívit ghetto Terezín a jeden pracovní tábor na východě. Kárný dovozuje, že jediný tábor, kde by něco takového mohlo připadat v úvahu, byl právě rodinný tábor.

Ale nedává například příliš smysl, proč Němci předepsali lidem ze zářijových transportů šestiměsíční karanténní lhůtu, a to v době, kdy se ještě nevědělo, který den se inspekce MČK v Terezíně bude konat. Není jasné, proč je povraždili tři měsíce před ní. Definitivní likvidace rodinného tábora v červenci 1944 na návštěvu MČK v Terezíně evidentně navazuje: 23. června se konala inspekce a šéf delegace Maurice Rossel ani dánští delegáti se o Židy na východě prostě nezajímali. Tyhle věci do sebe nějak zapadají, ale protože přímo k rodinnému táboru se nedochovaly žádné dokumenty, zůstává spousta věcí nejasná. Do nacistického předstírání zasáhla Vrbova a Wetzlerova zpráva – po ní už Němci moc lhát nemohli, závěr z té inspekce v Terezíně byl v jejím světle směšný.

(pokračování na straně 13)

CO JE A CO NENÍ HISTORIE

Anne Applebaumová: Mezi Východem a Západem

Pokud si někdo chce uspořádat fakta o historii a situaci Poláků, Ukrajinců, Židů, Bělorusů, Litevců, Lotyšů a Estonců a mnoha dalších menších skupin obyvatel, které žily a žijí na obou stranách nikdy zcela neustálené hranice mezi Západem a Východem, mezi carským Ruskem, bývalým Sovětským svazem a dnešní Ruskou federací na jedné straně a zeměmi, které historicky i civilizačně patří k západní Evropě, má k tomu dobrou příležitost. Jenom loni a letos se objevila čtyři podstatná historická díla: *Krvavé země. Evropa mezi Hitlerem a Stalinem* britského historika Timothyho Snydera (Paseka a Prostor 2014) a tři knihy americké novinářky, spisovatelky a historičky Anne Applebaumové: *Gulag* (Beta Dobrovský, 2013), *Železná opona. Východní Evropa v letech 1944–1956* (Beta Dobrovský, 2014) a právě vycházející *Mezi Východem a Západem. Napříč pohraničím Evropy*.

Porozumět tomu, co se v současné době děje na Ukrajině, bez znalosti toho, co se tam odehrálo, zejména ve 20. století, je, alespoň z naší perspektivy, prakticky nemožné. Stejně tak vzdálený zkušenosti obyvatel bývalého Československa je osud pobaltských republik, východního Polska či bývalého východního Pruska. To neznamená bagatelizovat utrpení, kterému byli obyvatelé dalších evropských zemí vystaveni za německé okupace či za komunistického teroru v 50. letech. Ale při četbě zmíněných historických děl si nelze neuvědomit, jak strašlivému osudu byli vystaveni lidé tam, kde ruský komunistický totalitarismus, přechodně vystřídaný nacistickým terorem, léta ničil celé národy, včetně jejich měst, vesnic, krajiny i budoucnosti.

GULAG

V říši Gulagu, v obrovském množství sovětských koncentračních táborů, mi-

zely a za nelidských podmínek umíraly miliony vězňů. Z obsazených území Polska a z Pobaltí byli do Gulagu či do vyhnanství na Sibiř vyvezeni skoro všichni příslušníci inteligence a středních vrstev, často s celými rodinami. Totéž se v masovém měřítku dělo od 30. let v Rusku, na Ukrajině i v ostatních republikách SSSR. Hladomoru na Ukrajině, vyvolanému konfiskacemi potravin nařízenými Stalinem s cílem jednou provždy zničit ukrajinské rolníky a tím i ukrajinské aspirace na národní svébytnost, podleho v letech 1932–1933 pět až sedm milionů mužů, žen a dětí. Celkový počet těch, kdo prošli tábory Gulagu, se podle dnešních vědomostí blíží dvaceti milionům. Z toho

přibližně deset milionů vězňů nepřežilo. K tomu přistupuje množství těch, kteří byli bez soudu zastřeleni, ubiti a umučeni ve vyšetřovacích vazbách...

ŽELEZNÁ OPONA

Poté, co byli v roce 1945 nacisté poraženi, potkala střední a zejména východní Evropu další tragédie. Polská území, která získal Stalin na základě paktu s Hitlerem, začlenil SSSR stejně jako pobaltské státy trvale do svého území. Poláci v rozhodující většině museli toto území opustit. Pobaltské země byly vystaveny intenzivní rusifikaci. Z Polska, Maďarska, Rumunska, Bulharska, východního Německa a Československa se staly během jednoho desetiletí satelity Moskvy a namísto předválečné demokracie v nich byl nastolen represivní komunistický režim. V knize *Železná opona* Anne Appelbaumová přesně a střídavě popisuje, jakým způsobem a jakými prostředky. Díky tomu, že autorka využila času, kdy se (jak se dnes ukazuje zřejmě jen na přechodnou dobu) otevřela část ruských archivů, a také díky tomu, že archivní materiály doplnila

vzpomínkami a svědectvími mnoha prostých lidí, může celkem přesvědčivě vyvracet tvrzení západních levicových revizionistických historiků, například že za studenou válku mohou obě strany stejným dílem, případně že studenou válku vyprovokoval Západ sám, zejména Harry Truman svým antikomunismem a Marshallovým plánem. Takové a podobné teze se tváří v tvář nově přístupným dokumentům z komunistických archivů ukazují jako účelové nesmysly.

NAPŘÍČ POHRANIČÍM

Poslední vydaná práce Anne Applebaumové *Mezi Východem a Západem* je i není podobná předcházejícím titulům. Podobá se jim v metodě, která střídá historické exkurzy se záznamy rozhovorů s konkrétními (a opět zejména) prostými lidmi. Liší se v tom, že zachycuje skutečnost, která ještě není historií, je to vlastně reportáž svého druhu o putování po terénu, o kterém psala z historické perspektivy už mnohokrát. Ale v tomto případě jde o ty, kteří to všechno přežili a vedou svou existenci většinou uprostřed trosk minulosti, pobořených kostelů, chátrajících zbytků starých měst či v oprýskané špině postsovětských paneláků. Autorka pro ně má pochopení bez sentimentu a štítivého odstupu, nechává je mluvit, nemoralizuje, nevystupuje jako anděl civilizace a pokroku. Nevytváří ani nějakou nacionální nebo etnickou hierarchii, o Židech píše se stejně pozornou střídavostí jako o Ukrajincích či Polácích. Zajímá ji, v co tito často těžce zkoušené lidé ještě doufají, čemu věří či nevěří, co si přejí a o čem sní. Vlastně každého, s kým se setká, považuje za sobě rovného, snad jen o nových zbohatlících píše s určitým odstupem.

Autorka podnikla svou cestu za skutečností z Kaliningradu do Oděsy v roce 1991 a 1992. Když se po dvaceti letech nad svou knihou zamýšlí, dochází ovšem k závěru, že i to, co se snažila zachytit jako skutečnost, už se stalo historií. V předmluvě k českému vydání, napsané v letošním roce, zasazuje s odstupem více než dvaceti let knihu a její příběhy do rámce, který jim dodal a vytvořil uplynulý čas. Stojí zato z něho obsáhleji citovat:

SVĚT, KTERÝ UŽ NEEEXISTUJE

„A přece – jakkoli můj popis nebyl zrovna moc použitelný pro analýzu pokoušející se rozumět regionu o pět let později –, uvědomuji si teď, že o dvacet let později

Anne Applebaumová. Foto archiv.

nabyl jiného významu, ne jako novinářka, ale jako dějiny. Mně samotné opožděně došlo, že kniha *Mezi Východem a Západem* popisuje svět, který už neexistuje.

Dnes má izolovaná vesnička Bieňakoni, kde jsem potkala člověka, který mluvil ve verších, vlastní webovou stránku. Když jsem se tam objevila v roce 1991, zastavovali se lidé na ulicích, aby si mě prohlédli. V Černovicích jsem byla první Američanka, kterou kdy dvojice univerzitních profesorů angličtiny potkala. Ze Lvova jsem nemohla nijak zavolat domů – samozřejmě neexistovaly žádné mobilní telefony a pravidelné spojení fungovalo jen zřídka. Když jsem jela přes Karpaty s dvojicí nabručených Maďarů, neviděli jsme žádné restaurace, obchody ani hotely. Nebyli jsme sice daleko od hranic, ale nic nenapovídalo tomu, že jsme někde ‚blízko‘ Evropy, ‚Západ‘ tam nebyl nic jiného než mytický konstrukt. Tato izolace a bezútěšnost, která ji provázela, byly důsledkem desítek let války, etnických čistek a totalitní vlády.“

PO DVACETI LETECH

„O dvacet let později izolace pominula. Navzdory procesu přechodu, který byl někde úspěšný, kdežto skoro všude jinde selhal, však je dopad oněch četných tragédií po celém regionu stále ještě citelný. Ukázalo se, že v roce 1991 nebylo možné začít od nuly, od oněch zranění. Historie se prostě nevytratila. Mnoho lidí v regionu zhroucení SSSR zmátlo, konec komunismu je neposílil a byli dezorientovaní tím, co následovalo, nebo se toho báli. Necítili se spjati s novými státy, ve kterých se náhle ocitli a měli v nich žít, a necítili odpovědnost ke svým novým vládám. Toužili po stabilnější identitě – být Polák, být Rus, být emigrant. Jistě necítili žádné zvláštní vazby ani ke svým novým spoluobčanům, v tom se podobali jiným obyvatelům všech ostatních post-sovětských republik. Ani sami Rusové často nepocítovali žádnou loajalitu ke své ‚nové‘ zemi či ke svým novým krajanům.

Jenže bez pocitu loajality, bez veřejného ducha a bez národního cítění bylo obtížné pracovat demokraticky, dát průchod vládě zákona. Lidé, kteří se nako-

nec prosadili ve vedení nezávislé Ukrajiny, nedokázali vybudovat ukrajinské instituce. Místo toho budovali vlastní majetky. Viděla jsem počátky tohoto procesu ve Lvově, kde jsem se setkala s Kanadankou, emigrantkou z Ukrajiny, jejíž pokus obnovit hotel selhal poté, co jí ho její ukrajinský partner ukradl. Její příběh, popsany v této knize, byl, jak se ukázalo, vlaštvou věcí příštích.

Na národní úrovni postupně vůdci, na jejichž konci stál prezident Viktor Janukovyč, uloupili stát, připravili Ukrajinu o armádu, vykuchali její úřednickou vrstvu a zničili veřejný i soukromý sektor – a všichni se přitom osobně obohatili. Ukrajinskí oligarchové, tedy ti, kdo měli skutečný prospěch ze dvou desítek let nezávislos-

nich se Alexandr Lukašenko, staromódní fašista, chopil moci nad bezpečnostními silami, jediným fungujícím nástrojem státu, a založil novou diktaturu s vazbou na Moskvu. V Moldavsku ty, kdo chtěli vést zemi blíž k Evropě, spláchl nadcházející boj proti odštěpivší se provincii Podněstří – v roce 1991 to bylo prapodivné místo a teď je, jak jsem zjistila, ještě podivnější –, které dodnes zůstává zónou bezpráví a tržištěm se zbraněmi. Politici jsou stále hluboce rozdělení mezi komunistickou stranu, která se stala de facto proruskou silou, a pestrou skupinu těch prozápadních.

Ze států, které jsem popsala, se dá jen o Litvě – a jejich sousedech Estonsku a Lotyšsku – říci, že tam dosáhly nějaké stability. Díky usilovné snaze o nezávislost a díky vzpomínkám na předkomunistickou minulost, které ještě nevyvanuly, se Litvě podařilo splnit standardy pro vstup do Evropské unie a NATO. Avšak postavení Poláků v Litvě dosud není normální a polsko-litevské vztahy zůstávají překvapivě nejednoduché. Hlasy Litevců, kteří mi v roce 1991 říkali, že jim Poláci ukradli jejich kulturu, mají v politice váhu i dnes.“

Na závěr stojí za zmínku, že všechny čtyři knihy, které mají dohromady více než 2000 stran, přeložila Petruška Šustrová. A nejen to, hledala a našla pro ně i vydavatele. Zejména díky ní tak máme k dispozici texty, jež umožňují orientaci v událostech, které pro nás, jak se každý může nahlédnutím do novin přesvědčit, bohužel zdaleka ještě historii nejsou. Hlasy, které bagatelizují anexi Krymu, současnou agresi Ruska proti Ukrajině i nikdy oficiálně nepopřené nároky Moskvy na he-

gemonii v bývalém ‚táboře míru‘, totiž zaznívají nejen ze sekretariátu KSČM či z krajní levicové či pravicové scény, ale i z Pražského hradu.

JIRÍ DANÍČEK

Anne Applebaumová: *Mezi Západem a Východem. Napříč pohraničím Evropy*. Vydalo Občanské sdružení PANT, Edice Moderní dějiny, Nábřeží 1272/2a, 725 25 Polanka nad Odrou v roce 2014. Z angličtiny přeložila Petruška Šustrová, 240 stran, doplněno mapami a nákresy. Cena 349 Kč. Knihu lze koupit také na <http://www.eshop-moderni-dejiny.cz/>.

ti, nikdy nepotřebovali cítit ke svým krajanům jakoukoli loajalitu. Někteří v nadcházejícím politickém konfliktu stáli na straně ‚Evropy‘, ale ostatní stáli na straně ‚Ruska‘. Jejich rozhodnutí neměla pranic společného s blahobytem či prospěchem obyčejných Ukrajinců.

Ukázalo se, že v Bělorusku jazykoví nacionalisté, s nimiž jsem se setkala v Minsku, tvořili nepatrnou menšinu. Nikdy nepodpořili transformaci své země v moderní demokracii ani nenašli sebedůvěru, aby rozvinuli vlastní politiku. Místo

MOJŽÍŠ WOSKIN-NAHARTABI

Zapomenutí židovští intelektuálové v českých zemích

Před sto třiceti lety, 16. prosince 1884, se narodil Mojžíš Woskin-Nahartabi, jedna z nejzajímavějších osobností moderních židovských intelektuálních dějin, jejíž osud i práce jsou však téměř zapomenuty.

Je tedy nanejvýše přírodné, že právě vzpomínkou na něj počínáme krátký cyklus článků, v nichž bychom chtěli připomenout několik židovských intelektuálů 18.–20. století, kteří během svých životních cest pobývali v českých zemích, a ačkoli významně ovlivnili židovské myšlení, jejich spojení s českými zeměmi je pozapomenuto. Setkáme se tak například s Jisraelem Aharonim, otcem moderní hebrejské zoologické terminologie, jenž studoval v Praze, nebo s Jichakem Hirschem, který vyučoval moderní hebrejštinu na Karlově univerzitě a vydal hebrejský překlad Masarykových Ideálů humanitních.

Mojžíš Woskin-Nahartabi pocházel z ukrajinského městečka Nagartava, jež bylo židovskou zemědělskou kolonií (v roce 1881 zde žilo 545 Židů) a z názvu tohoto místa také vzniklo jeho příjmení. Jeho dědeček Dov Menkes byl rabínem v Žytomyru a později se přestěhoval do Jeruzaléma, otec byl rolníkem. Woskin-Nahartabi studoval nejprve v Litvě, mezi lety 1905–1908 absolvoval učitelský ústav ve Frankfurtu nad Mohanem a současně se připravoval na dráhu rabína. Následně se přestěhoval do Berlína, kde si nejprve doplnil gymnaziální vzdělání, a poté studoval na místní univerzitě i na Hochschule für die Wissenschaft des Judentums (Vysoká škola pro dějiny židovství). Tato škola v době svého založení (1872) sice

vzbuzovala kritiku pro svou uzavřenost – Moritz Steinschneider ji nazval „novým ghettem židovského vzdělání“, přednášeli na ní však někteří z nejprominentnějších židovských intelektuálů

Tablo Učitelského sboru a rabínského prosemináře v Praze. Archiv Židovského muzea v Praze. Prof. Woskin-Nahartabi nahofe uprostřed.

(Abraham Geiger, Julius Guttmann, Ismar Elbogen nebo Leo Baeck) a přitahovala tak nakonec i křesťanské studenty, než byla roku 1942 uzavřena. Mezi její frekventanty patřil například objevitel káhirské genizy Solomon Schechter

Ukázka z učebnice hebrejštiny. Archiv ŽMP.

(1847–1915) nebo významný židovský filosof Emil Fackenheim (1916–2003). Woskin-Nahartabi zde získal pevné základy židovských dějin i filologickou přípravu k další vědecké práci.

V průběhu první světové války musel opustit Berlín a odešel do Halle, kde

studoval semitskou filologii. Roku 1924 zde získal pod jménem Mojssej Woskin doktorát v oboru orientálních jazyků za práci s názvem „Vývoj hebrejského jazyka od jeho počátků do uzavření vývoje vědeckého stylu“, v níž klade hlavní důraz na dějiny hebrejštiny v období Mišny a midrašů. V červenci 1926 byl Woskin-Nahartabi jmenován „lektorem rabínské řeči a literatury“ na Univerzitě v Halle. Bydlel však v Lipsku, kde se odehrávaly i jeho další aktivity.

UČITEL HEBREJŠTINY

Woskin-Nahartabi byl po celý život zapáleným propagátorem výuky hebrejského jazyka. Již v roce 1921 vydal v Lipsku učebnici s názvem *Li-la-dejnu – Sefer mikra ivri* (Naším dětem – hebrejská čítanka). Učebnici ilustroval v pozdně secesním stylu Woskinův přítel, sochař a výtvarník Raphael Chamizer (1882–1957). V Lipsku nechal Woskin-Nahartabi vyrobit také zvláštní „čítací skříňku“, jak ji později

sám nazval, „Ojtot machkimot“. Krabička obsahovala hebrejská písmenka na malých kartičkách, umožňující malému žákovi skládat hebrejská slova a podkládat jim také značky pro samohlásky.

Woskinova manželka, Fanja Mittelmanová, z rodiny původně mogilevských kožešníků, vystudovala medicínu a zabývala se fyzioterapií. S pomocí jejího bratra Abrahama Mittelmanna otevřel Woskin 10. února 1923 v budově lipské židovské obce Ohel Jakob školu Tchija (Obroda), v níž vyučoval děti i dospělé hebrejskému jazyku, židovským dějinám a reáliím tehdejší Palestiny.

Dne 3. září 1927 se Woskinovým narodila dcera Tamara a o dva roky později získala celá rodina německé občanství. Ještě před převzetím moci nacisty dostal Woskin nabídku ze slavné univerzity v estonském Dorpatu (Tartu). Na tomto základě oslovil dě-

kan hallské univerzity pouhé tři týdny po převratu přímo ministra pro vědu, umění a vzdělání s přímluvou, v níž uvádějí, že Woskinův odchod by znamenal nejen ztrátu učitele hebrejštiny, ale i odborníka, jehož konzultace vyhledávají nespočetní badatelé na poli Starého i Nového zákona, stejně jako semitské filologie.

Woskin sice v Halle zůstal, navzdory přímluvě však byla 27. září 1933 jeho smlouva s univerzitou zrušena. Po nových přímluvách směl nakonec zůstat jako „pomocná pracovní síla“. Roku 1934 byl Woskin zbaven německého občanství, proti rozhodnutí se však úspěšně odvolal. Současně se snažil nalézt uplatnění v Jeruzalémě, avšak bez výsledku (jeho švagr Abraham Mittelman se do tehdejší Palestiny vystěhoval v roce 1936). Woskin se proto roku 1936 rozhodl přijmout pozvání pražské židovské obce a přestěhoval se i s rodinou do Prahy, kde bydlel v Krakovské ulici číslo 13.

V PRAZE A TEREZÍNĚ

O Woskinových pražských aktivitách zatím mnoho nevíme. Je zřejmé, že se zapojil do výuky na tehdejším semináři semitských jazyků Filozofické fakulty Univerzity Karlovy – v jeho knihovně se dokonce zachovala kniha s Woskinovým razítkem. Současně se věnoval vzdělá-

Čítací skříňka. Archiv ŽMP.

vacím aktivitám pro místní židovské obce, jak dokazuje vydaný prepis přednášky „Novodobé hebrejské písmo – předneseno učitelům náboženství v pokračovacích kurzech v Praze, Teplících-Šanově a Boskovicích ve školním roce 1937/38“. Woskin zde navrhuje reformu hebrejského kurzivního písma a vysvětluje postup výuky a cvičení, rozložený do tří let. Z přiložené tabulky je zřejmé, že neváhal navrhnout u některých písmen změnu tvarů (*gimel*, *mem*) nebo proporcí (*bet*, *lamed*).

U některých písmen se snad inspiroval jejich starými rukopisnými formami (*gimel*), u jiných arabským písmem (*samech*). Pod vlivem arabské kaligrafie navrhoval Woskin-Nahartabi rovněž přítomnost tenkých a širších linií v kurzivním písmu. Zvláštností je zachování vazeb (ligatur) mezi některými písmeny kurzívy (např. *šeL*), ačkoli se ostatní tehdejší propagátoři hebrejštiny proti ligaturám stavěli. V temných letech po nacistické okupaci se Woskin-Nahartabi stále aktivně podílel na židovském vzdělávání v rámci pražské židovské obce, jak dokazuje učebnice čtení („slabikář“) pro nejmenší žáky (*Latinkot mikra – Kleine Fibel*, 1940), pro něž J. M. Spiegel navrhl nové hůlkové hebrejské písmo. Stanul také v čele projektu pražského rabínského semináře, o kterém zatím víme jen málo, a následně se zapojil rovněž do práce v nacisty kontrolovaném Ústředním židovském muzeu v Praze.

Ve výukových materiálech, které připravoval pro pražskou židovskou obec společně s Oskarem Krausem v letech 1941–1942, dokázal Woskin-Nahartabi skloubit svoji filologickou erudici s požadavky nižšího vzdělávání, jak ukazují texty o židovských svátcích. Vypracoval také překlady úryvků z klasických rabínských textů (Talmud, midraše) a nové hebrejské literatury (např. Chajim Nachman Bialik).

Zajímavá je Woskinova tendence k českému patriotismu. Připojil tak například původní hebrejský text Žalmu 137 k Dvořákově melodii písně „Pří řeckách babylonských“ z *Biblických písní* a naopak lidovou židovskou melodii k Žalmu 126 („Be-šuv Adonaj“) doprovodil českým překladem.

Dne 13. července roku 1943 byl dr. Woskin-Nahartabi spolu se svou ženou a dcerou Tamarou deportován do Tere-

zína. V Terezíně jako sionista vyučoval o zemi Izraele, některé kurzy dokonce vedl přímo v hebrejštině. I zde vyučoval hebrejskému, a dokonce arabskému jazyku na základě hebrejštiny, jak dokazují jeho zápisky, uložené dnes v pa-

Dr. W.-N. v Terezíně, kresba Max Plaček, 1943.

mátníku Jad vašem. Woskinovu podobu zachycuje portrét z ruky terezínského umělce Maxe Plačka (1902–1944), datovaný k 19. listopadu roku 1943, tedy jen čtyři měsíce po Woskinově příjezdu. Dr. Woskin-Nahartabi byl zařazen do tzv. Talmudkomanda, kde pracoval na katalogizaci hebrejských knih a tiskovin pod vedením Otty Munelese. V Terezíně vedle průběžné výuky také proslovil řadu tematických přednášek o dějinách hebrejského jazyka, židovských dějinách a moderní hebrejské literatuře.

Mojžíš Woskin-Nahartabi byl spolu s manželkou a dcerou Tamarou odvezen transportem Es 19. října 1944 do Osvětimi-Březinky. Z rodiny nikdo nepřežil.

O Mojžíšovi Woskinovi-Nahartabim je dosud známo velice málo. Poděkování patří profesoru Friedemannu Stengelovi, který nám zpřístupnil materiály týkající se Woskinova vyloučení z Univerzity v Halle a připravuje nyní nové vydání Woskinových předválečných učebnic. Pokud vlastníte dokumenty nebo fotografie, související s dr. Woskinem-Nahartabim, nebo jste se například jako žáci zúčastnili jeho aktivit v Terezíně, napište nám, prosím, do redakce *Roš chodeš* nebo na e-mail pav.sladek@gmail.com.

PAVEL SLÁDEK, DANIEL ZISS

BÝT IZRAELSKÝM ARABEM

Recenze románu Sajjida Kašuy *Druhá osoba singuláru*

„Největší izraelský spisovatel současnosti je Arab,“ hlásaly v nedávné době zahraniční novinové titulky. A něco na tom možná je. Devětatřicetiletý spisovatel a novinář Sajjid Kašua je v Izraeli považován za kulturní fenomén. Izraelský Arab píšící hebrejsky, autor pravidelných sloupků v deníku *Haarec*, scenárista, jehož úspěšný komediální seriál *Arabská práce* nechal poprvé zaznít arabštině v hlavním vysílacím čase izraelské televize, a především autor tří románů, z nichž každý jiným způsobem, pokaždé však nálehavě zprostředkovává svět izraelských Arabů. Domácí a světové publikum tak získalo možnost zblízka nahlédnout do prostředí menšiny, která sice tvoří celých dvacet procent obyvatelstva Izraele, přesto ale zůstává stranou. Tito „vyhnanci ve vlastní zemi“, jakkoli mohou být vděční za možnosti, které jim židovský stát nabízí, se těžko mohou ztotožnit s jeho národním a politickým étosem a prožívají spíše strach a vykořenění. Poslední Kašuuovu knihu *Druhá osoba singuláru* (2010), za niž Kašua obdržel Bernsteinovu cenu pro mladé autory, vydalo v překladu Šárky Doležalové nakladatelství Pistorius & Olšanská letos na podzim. Čeští čtenáři tak mají poprvé příležitost se s Kašuuovou literární tvorbou seznámit – a to hned v jeho vrcholné tvůrčí formě.

V PASTI IDENTIT

Kašua se narodil podobně jako řada jeho postav v Tiře, arabském městě ve středním Izraeli. Jako nadaný středoškolák absolvoval Izraelskou akademii umění a věd a poté vystudoval filozofii a sociologii na Hebrejské univerzitě. Z Tiry přesídlil do Jeruzaléma, kde žil nejprve v arabské čtvrti Bejt Safáfá na rozhraní východní a západní části města a později přímo v židovském západním Jeruzalémě. Tyto geografické souřadnice znamenají víc než jen body na mapě – v zemi tak etnicky, nábožensky i politicky rozdělené, jako je Izrael, kde je zásadní otázkou, kým člověk je a kam patří, znamenají i vyjádření určité identity či společenského zařazení. A mezi těmito místy se pohybují také postavy Kašuuova posledního románu, především dva jeho ústřední protagonisté, úspěšný arabský právník, který v knize nemá jméno, a mladý sociální pracovník Amir.

Už v předchozích dvou knihách *Tančící Arabové* (2002) a pozdější *A bylo jítro* (2006) bylo pro Kašuuu podstatné vyjádřit onu rozpolcenou, schizofrenní zkušenost člověka, který se cítí být součástí dvou různých světů, arabského i židovského, a přitom ví, že ve skutečnosti nepatří nikam. Takto třeba ve své první knize nechává vypravěče hrdě prohlašovat, že „vypadá víc izraelsky než obyčejný Izraelec“, ale na druhou stranu vnímat své outsiderství na internátní židovské škole, kde se mu všich-

Dva světy Sajjida Kašuy. Foto archiv.

ni posmívají pro jeho přízvuk a kde se propadá hanbou, když při oslavě Roš ha-šana nezná slova žadné písničky. I ve *Druhé osobě singuláru* téma identity rezonuje, je však pojato v širší perspektivě. Už zde není podstatný jen politický rozměr problematiky – je izraelský Arab spíš Izraelem, anebo spíše Arabem? –, ale do popředí se dostává otázka, jak definovat arabskou identitu samu o sobě, především v dnešním moderním světě. Dilema identity je přeneseno z roviny národnostní i na rovinu individuální.

MĚŠTÁK A OUTSIDER

Román sleduje dvě linie příběhu, jejichž perspektivy se v jednotlivých kapitolách střídají. První z nich, podávaná prostřednictvím nezaopatého vševědoucího vypravěče, zachycuje úspěšného arabského právníka, který zdánlivě dosáhl v životě všeho, co si jen mohl přát. Má ženu, dvě děti a úspěšnou advokátní kancelář, dům,

luxusní auto a společenské postavení. Trápí ho snad jedině komplexy z nedostačujícího kulturního rozhledu. Dobře utajené spodní proudy, které probublávají pod slupkou tohoto zdánlivě dokonalého buržoazního života, se vyvalí na povrch až jednoho dne, kdy právník náhodou objeví milostný lístek psaný rukou jeho ženy. Výbuch žárlivosti, v němž se nepřičetnost snoubí s racionalitou jeho pátrání po nevěře, tvoří hybnou sílu této části knihy, již lze číst i jako vynikající psychologickou sondu do duše chorobně žárlivého muže.

Ve druhé rovině mezitím sledujeme vyprávění v první osobě jiného Araba, mladého Amira, který žije rovněž v Jeruzalémě a pracuje jako sociální pracovník s drogově závislými a později jako soukromý pečovatel v židovské rodině. Amirův život je ve všech ohledech opakem, jakýmsi negativním otiskem života právníkova: na rozdíl od něj se neoženil ani nezaložil rodinu, nenašel si dobře placené prestižní zaměstnání, nedosáhl společensky ceněného úspěchu. Zatímco právník je posedlý ctí a až nezdravě mu záleží na tom, jak jej vidí okolí, Amir míněním okolí i konceptem cti pohrdá.

ARABOVÉ MEZI DVĚMA SVĚTY

Jak se tyto dvě roviny vyprávění střídají, vyvstávají před námi i zásadní rozpory a otázky, před nimiž dnes arabská společnost stojí. Právník bezpochyby reprezentuje tu část arabské společnosti, která ještě zcela vězí v tradičních schématech myšlení a cítění. Jakkoli se snaží působit navenek i sám před sebou osvíceně a pokrokově, vlna žárlivosti ho nakonec utvrdí v „pravdách“, k nimž byl vychován: žena má být před svatbou panna a má patřit pouze svému manželovi; zaměstnání a vlastní kariérní nezávislost jí jen umožňují vymknout se manželské kontrole; nevěra je strašlivou poskvmou na mužově cti a smýt ji lze jedině snad vraždou. Amir představuje protipól tohoto zkostnatělého smýšlení – ostatně sám se v dětství stal jeho obětí, když přišel kvůli koloběhu „krevní msty“ o otce a s matkou se musel neustále stěhovat z místa na místo, přitom však všude zůstával běžencem a vyvrhelem. Jediným východiskem pro něj jako pro člověka, který není a ani nemůže být ve světě Arabů doma, je přimknout se k židovské společnosti. Jenomže ta jej jako Araba nechce mezi sebe přijmout.

Kulturní napětí, v němž se arabská společnost nalézá a které tu Kašua tak přesně

ROŠ CHODEŠ 2014 – REJSTŘÍK ČLÁNKŮ

Aktuální události (není-li uvedeno jinak, strana 3)

Den poté – o konferenci izraelského ministerstva zahraničí psal tk (č. 8); *Deset hvězd – Revitalizace židovských památek v ČR*, psal jd (č. 7); *Dopis zemského rabína E. K. Sidona k Novému roku 5775* (č. 9); *Globální fórum Amerického žid. výboru* – psal tk (č. 6); *Jak dlouho ještě* – o církevních restitucích (č. 5); *Pietní shromáždění v Bruselu a v Osvětimi* – psal tk (č. 3); *Pod jednou střechou* – o konferenci Ústřední rady Židů v Německu psal tk (č. 1); *Úsvit, nebo soumrak* – o extremismu v Řecku psal tk (č. 2).

Autorské texty

Applebaumová, Anne – *Mezi Východem a Západem*, přeložila Petruška Šustrová, (č. 12, str. 14–15, 17); **Cigan**, Chaim: *Prázdný hrob*, úryvek z knihy *Altschulova metoda* (č. 5, str. 10–11); **Einstein**, Arik: *Praha*, báseň z hebrejštiny přeložila Magdalena Křížová (č. 1, str. 11); **Fleischmanová**, Staša: *Nezaváté stopy*, úryvek z knihy *Vrstvami*, úvodní poznámku napsal jd (č. 6, str. 14–15); **Helprin**, Mark: *Severní světlo*, vzpomínka v přítomném čase – povídku z angličtiny přeložila hu (č. 1, str. 14–15); **Jodorowsky**, Alejandro: *Tanec skutečnosti*, ukáзка ze stejnojmenné knihy přeložil Stanislav Škoda (č. 11, str. 10–11, 18); **Keret**, Etgar: *Někdo klepe na dveře*, povídku přeložila hu (č. 4, str. 18–19); **Montefiore**, Simon Sebag: *Císař a Herzl*, ukáзка z knihy *Jeruzalém. Dějiny svatého města* v překladu Petrušky Šustrové (č. 2, str. 16–17); **Petrovskaja**, Katja: *Mé krásné Polsko*, úryvek z knihy *Snad Ester* přeložila Věra Trnkova (č. 8, str. 14–15, 18); **Pelt**, Robert Jan van: *Obzor naděje* – zamyšlení nad významem Rudolfa Vrby a osobní vzpomínka na něj napsal známý historik šoa, přeložila am (č. 3, str. 8–9, 10); **Saba**, Umberto: *Předměstí*, báseň z itaštiny přeložil Vladimír Mikeš (č. 4, str. 15); **Stern**, Steve: *Svatební šašek*, povídku přeložila am (č. 7, str. 14–15, 18); **Wiesel**, Elie: *Svítlání*, úryvek z knihy přeložila Alena Smutná (č. 3, str. 18–19).

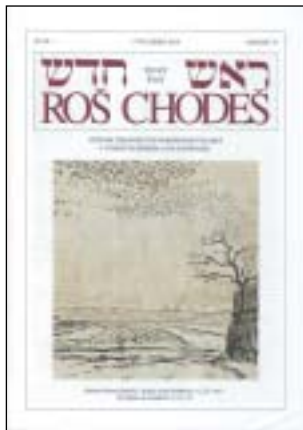
Historie (z cyklu přednášek o moderních dějinách Židů)

„Cikáni“, *Židé a další podezřelí* – psal Viktor Zimmermann, přeložila Kateřina Čapková (č. 5, str. 8–9); *Intelektuálové z tabáku* – psala Louise Hecht (č. 4, str. 20); *Židé na venkově a jejich stěhování do měst na přelomu 19. a 20. století* – psala Ines Koltzsch (č. 2, str. 18); *Žili jsme jako v hrobě* – psala Natalia Aleksion (č. 9, str. 18).

Izrael: komentáře Zbyňka Petrůčka (není-li uvedeno jinak, strana 21)

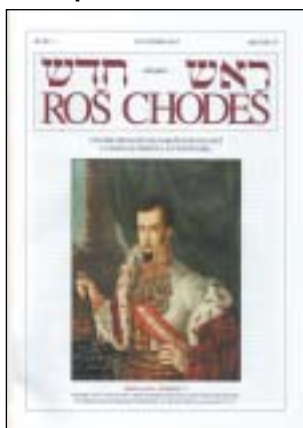
Marná snaha být holubicí (č. 1); *Zemřel válečný tahoun Izraele* – o životě a práci Ariela Šarona (č. 2, str. 20–21); *Pod hrozbou bojkotu* (č. 3); *Ve stínu Krymu* (č. 4); *Už bez Kerryho patronátu* (č. 5); *Tak pravil Rozen* (č. 6); *Ha-*

más, únosy a rakety (č. 8, str. 20–21); *Dvojitě ostří Gazy* (č. 9); *Překvapují sami sebe* (č. 10); *O průměrném občanovi* (č. 11); *Islámský stát šíří chaos* (č. 12).

Izrael: ostatní články

Desátý prezident Státu Izrael – o Reuvenu Rivlinovi psal Radek Aubrecht (č. 7, str. 23); *Dopis redakci od Chavy Pressburger* (č. 9, str. 17); *Dvě noční můry: S palestinským státem a bez něj*, komentář J. K. Haleviho přeložila am (č. 10, str. 20); *Hatikva* – vyjádření FŽO v ČR k dění v Izraeli, psal tk (č. 8, str. 26); *Jako starší sourozenec* – proč levice nesnáší židovský stát, komentář R. Taylora přeložila am (č. 9, str. 20); *Konference Nadace spojenců Izraele* – o aktivitách proizraelských zákonodárců psal Daniel Korte (č. 11, str. 3, 19); *O jaké Palestině mluvíme?* – komentář J. S. Tobina přeložila am (č. 11, str. 20); *Přátelé Izraele* – o misi dobré vůle české parlamentní delegace psal D. Korte (č. 8, str. 19).

Judaismus

Překlady komentářů rabínů Šlomo Riskina a Jonathana Sackse k týdenním čtením z Tóry (str. 4–5)

Behar – chronologická představivost (č. 5); *Bešalach* (č. 1); *Berešit* – věst znamená převzít odpovědnost (č. 10); *Jitro* (č. 1); *Ki tisa* (č. 2); *Pesach* (č. 4); *Pinchas* – o rodičích a učitelích (č. 7); *Šelach lecha* – strach ze svobody (č. 6); *Šoftim* – jak ověřit proroctví (č. 8); *Toldot* – neštěstí dobrých úmyslů (č. 11); *Vajakhel* (č. 2); *Vajelech* – srdce, domov, text (č. 9); *Vaješev* – odmítnutí útěchy (č. 12); *Vajikra* (č. 3). (Připravuje am.)

Judaismus

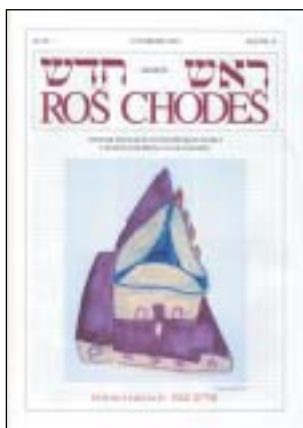
Texty vrchního kantora Bryana Wooda (není-li uvedeno jinak, str. 5)

Elul (č. 9); *Hudba našich synagog* – o tradici synagogálních nářevů (č. 2, str. 9); *Chanuka* – vnést světlo do tmy (č. 12); „Je odměněn anoš“ (č. 11); *Písně, které sjednocují* – o synagogálních písních a jejich významu (č. 3); *Radost světél* (č. 7); *Radost z Tóry i z lidí* (č. 10); *Slepý chazan* (č. 5); *Šavuot* (č. 6); *Tal*, modlitba za rosu (č. 4).

Kalendárium (str. 23)

Brod, Max, spisovatel, překladatel a muzikolog – 130 let od narození (č. 5); **deportace židovských umělců** do Osvětimi – 70 let (č. 10); **Deutsch**, Aladár, rabín – 65 let od úmrtí (č. 2); **Dormitzer**, Maxmilian, podnikatel a politik – 195 let od narození (č. 11);

Field, Theodore Rosi, básník – 45 let od smrti (č. 8); **Firt**, Julius, nakladatel a publicista – 35 let od úmrtí (č. 5); **Fraenkl**, Pavel, literární vědec a kritik – 110 let od narození (č. 5); **Friml**, Rudolf, skladatel – 135. výročí narození (č. 12); **Gutfreund**, Otto, sochař – 125 let od narození (č. 8); **Haas**,

Pavel, skladatel – 115 let od narození (č. 6); **Heisler**, Jindřich – 100 let od narození, psal Jindřich Toman (č. 9); **Hermanová**, Eva, teatroložka – 85 let od narození (č. 7); **Herzová-Sommerová**, Alice, klavíristka – 110 let (č. 1); **Horner**, Harry, režisér – 20 let od úmrtí (č. 12); **Jerusalem**, Wilhelm, pedagog a filosof – 160 let od narození (č. 10); **Justitz**, Alfréd, malíř – 80 let od úmrtí (č. 2); **Kadár**, Ján, režisér – 35 let od úmrtí (č. 6); **Kafka**, Franz, spisovatel – 90 let od úmrtí (č. 6); **Karský**, Jan, legendární kurýr polského podzemí a politolog – 100 let od narození (č. 4); **Kodíček**, Josef, novinář a kritik – 60 let od narození (č. 11); **Kohn**, Karel, architekt – 120 let od narození (č. 10); **Kraus**, Karl, žurnalista a dramatik – 140 let od narození (č. 4); **Kuranda**, Ignaz, politik a publicista – 130 let od úmrtí (č. 4); **Lederer**, Josef, básník a literární historik – 30 let od úmrtí (č. 4); **Loewenstein**, Bedřich, historik a esejista – 85 let od narození (č. 6); **Loewy**, Jiří, publicista – 10 let od úmrtí (č. 2); **Moscheles**, Ignaz (Isaac), klavírní virtuos a skladatel – 220 let od narození (č. 5); **Nettl**, Paul, muzikolog – 125 let od narození (č. 1); **Orten**, Jiří, básník a dramatik – 95 let od narození (č. 8); **Radok**, Alfréd, režisér – 100 let od narození (č. 11, 12); **Radok**, Emil, výtvarník a režisér – 20 let od úmrtí (č. 2); **rodinný tábor** v Osvětimi, zbytek – 70 let od vyvraždění (č. 7); **Salus**, Hugo, básník a lékař – 85 let od úmrtí (č. 2); **Schulhoff**, Ervín, skladatel – 120 let od narození (č. 6); **Skálová**, Dita, novinářka, publicistka a rozhlasová redaktorka – 15 let od úmrtí (č. 11); **Slonim**, Mark, historik, literární vědec a lingvista – 120 let od narození (č. 3); **Suttner**, Bertha von, spisovatelka a mírová aktivistka – 100 let od narození (č. 6); **Špitzer**, Juraj, spisovatel a literární historik – 95 let od narození (č. 8); **Torberg**, Friedrich, spisovatel a novinář – 35 let od úmrtí (č. 11); **Unger**, Jurt, architekt – 25 let od úmrtí (č. 9); **Weiner**, Richard, básník a prozaik – 130 let od narození (č. 11); **Weiss**, Jiří, režisér – 10 let od úmrtí (č. 4); **Wels**, Rudolf, architekt – 70 let od úmrtí (č. 3); **Winton**, Nicholas, zachránce židovských dětí – 105 let od narození (č. 5); **Zelenka**, František, architekt a scénograf – 110 let od narození (č. 7); **Žantovská**, Hana, překladatelka a spisovatelka – 10 let od úmrtí (č. 8).

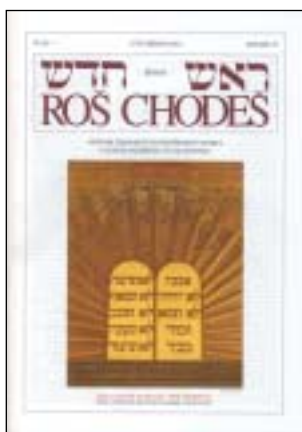
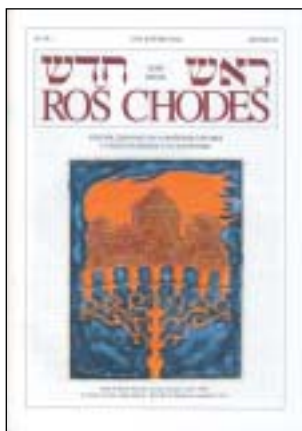
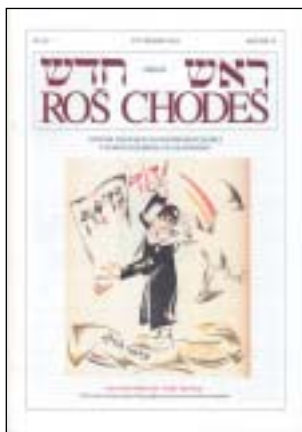
(Rubriku připravují ra, am.)

Knižní anotace

(není-li uvedeno jinak, str. 24)

Apitz, Bruno – *Nahý mezi vlky* (č. 8); **Aškenazy**, Ludvík – *Bylo to na váš účet* (hra na CD) (č. 8); **Aubrecht**, Radek a kol.: *Němcky mluvící Praha. Galerie osobností* (č. 5); **Barnouw**, David; **Stroom**, Gerrold van der: *Kdo udal Anne Frankovou* (č. 5); **Brenner**, Michael: *Malé dějiny Židů* (č. 6); **Cigan**, Chaim: *Altschulova metoda* (č. 3); **Černá**, Jana: *Adresát Milena Jesenská* (č. 10); **Gold**, Gore: *Boj o Jeruzalém* (č. 11); **Grossman**, David: *Žena prchá před zprávou* (č. 2); **Jehošua**, A. B.: *Cesta na konec tisíciletí* (č. 1); **Judaica Bohemiae** č. 48 (č. 2); **Kafka**, Franz; **Mairowitz**, David Zane; **Jaromír 99**: *Zámek* (jako komiks) (č. 6);

Köperová, Carmen Renate: *Mezi emigrací a koncentračním táborem* (č. 7); **Krappmann**, Marie: *Úvod do jazyka jidiš a jeho historie* (č. 4); **Kraus**, František R.: *Plyn, plyn..., pak oheň* (č. 1); **Kriwaczek**, Paul: *Jidiš civilizace.*

Vzestup a pád zapomenutého světa aškenázkých Židů (č. 4); **Krolop**, Kurt: *O pražské německé literatuře* (č. 7); **Kučera**, Martin: *Karel Berman, kronika života operního pěvce* (č. 3); **Kulka**, Otto Dov: *Krajiny metropole smrti* (č. 10); **Langer**, Jiří Mordechaj: *Básně a písně přátelství* (č. 3); **Malka**, Victor – *Nejkrásnější židovské legendy* (CD) (č. 8); **Maxa**, David: *Chanuka* (č. 12, str. 22); **Orlev**, Uri: *Běž, chlapče, běž* (č. 11); **Orten**, Jiří: *Elegie* (č. 7); **Pinhole blues Jiřího Stacha** – Fotografie, koláže, kresby a rozhovor s Karlem Hvizďalou (č. 5); **Piorecká**, Kateřina; **Piorecký**, Karel: *Praha avantgardní. Literární průvodce metropolí 1918–1938* (č. 11); **Revue Prostor**, izraelské číslo (č. 12); **Rukriglová**, Dita a kol.: *Moše ben Majmon – Maimonides. Filosof, právník a lékař* (č. 9); **Snyder**, Timothy: *Krvavé země. Evropa mezi Hitlerem a Stalinem* (č. 4); **Toman**, Marek: *Veliká novina o hrozném mordu Šimona Abelese* (č. 12); **Wallant**, Edward Lewis – *Nájemníci pana Moonbloom* (č. 8); **Zidek**, Petr a kol.: *Osobností LN* (č. 6).

Osobnosti

Brody, Tal, basketbalista a izraelský velvyslanec dobré vůle – psali Gafna Váňová, am, tk (č. 10, str. 9); **Dohnalová**, Mája – nekrolog psala Monika Hanková (č. 6); **Einstein**, Arik – nekrolog izraelského zpěváka a skladatele psal Pierre Pe'er Friedmann (č. 1, str. 10–11); **Keret**, Egar – o izraelském spisovateli a jeho návštěvě v Praze psala Magdalena Křížová (č. 6, str. 13, 20); **Fiedler**, Jiří – vzpomínku na historika a znalce židovských památek psal ap (č. 4, str. 3, 10); **Fiedler**, Jiří – záznam pohřební řeči, již pronesl Leo Pavlát (č. 3, str. 10); **Fröhlich**, František – nekrolog překladatele psala am (č. 8, str. 23); **Goldfinger**, Ernö – o životě a práci moderního architekta psala am (č. 5, str. 16–17); **Justitz**, Alfred – o malíři psal jd (č. 1, str. 12–13, 17); **Karas**, Tommy, bývalý tajemník ŽOP – nekrolog psali E. Sidon a E. Fantová (č. 12, str. 3); **Kovtun**, Jiří – nekrolog historika a spisovatele psal jd (č. 10); **Kubinzčtí** (rodina) – o šlechtické obchodnické rodině a náhrobcích jejích členů psala Iva Steinová (č. 2, str. 19); **Lewit**, Karel, neurolog – nekrolog psal Miroslav Procházka (č. 11, str. 13); **Porgesové** – o rodině smíchovských podnikatelů a milovníků hudby psala I. Steinová (č. 9, str. 8–9); **Radokovi**, bratři, režiséři – o pamětní desce ve Valašském Meziříčí (č. 7, str. 19); **Schulz**, Milan – nekrolog novináře a dramatika psal jd (č. 2, str. 2); **Waldsteiny** – o obchodnické rodině a náhrobcích jejích členů psala I. Steinová (č. 1, str. 19).

Publicistika

Aby tu zlo nezůstalo navždy – o matematikovi Elijahu Ripsovi a jeho pokusu o sebeupálení v roce 1969 psala am (č. 5,

str. 14); *Antisemitismus jako vtíp* – o tzv. pozdravu quenelle psala Deborah Lipstadtová (překlad am; č. 2, str. 23); *Babylon, laureát a kniže* – o předání ceny F. Dobrotivého a listu Babylon psal jd (č. 2, str. 11); *Berlín plus deset* – o konferenci o evropském antisemitismu psal tk (č. 12, str. 18); *Cena Ferdinanda Dobrotivého pro Karla Holomka* – laudatio na oceněného psal Petr Placák (č. 2, str. 10–11); *Cena za řemeslný um – na MFF v Karlových Varech vyznamenali Mela Gibsona*, psal Marek Bouda (ač. 8, str. 12–13); *Cestou k Sevastopolu* – jak skončil sen o židovské vlasti na Krymu, článek J. Veidligera přeložila am (č. 4, str. 8–9); *Intelektuál, demagog a modla levice* – zamyšlení nad názory Naoma Chomského psal Zbyněk Petráček (č. 7, str. 20–21); *Izraelský sníh v Alpách* – text o zajímavém vynálezu umělého sněhu přeložila Hana Weissbarthová (č. 3, str. 20); *Jak vstoupit do historie* – anketa k 20 letům samostatného Židovského muzea; na anketní otázky odpovídali: Berger, Natalia; Aubrecht, Radek; Brod, Petr; Sládek, Pavel; Podwal, Mark; Kareninová, Anna; Horváthová, Jana; Niklová, Pavla; Karas, Petr; Lichtenstein, Tatjana; Placák, Jan; Tuckerová, Veronika (č. 10, str. 6–8); *Je třeba osvobodit vojína Pollarda* – o snaze osvobodit J. Pollarda psala Annie Ousset-Krief, přeložil jd (č. 4, str. 16–17); *Jidiš, ladino i Rossi* – o sboru židovské hudby v Grenoblu psala Marcela Neumannová (č. 10, str. 18); *K připomenutí romského holocaustu* – psala Kateřina Vyžvaldová (č. 10, str. 17); *Kufr Evžena Liebermana* – o zavazadle s tajnou schránkou jako obraze dějin psal Adam Hradílek (č. 9, str. 19); *Nové informační centrum ŽMP* – psala am (č. 3, str. 20); *Palác zapomenutých v Granadě* – o novém sefardském muzeu psal Jiří Kasl (č. 3, str. 24); *Otevřená cesta* – o překladech Ruth Bondyové psal jd (č. 8, str. 17); *Španělské právo návratu* – psal Albert Bensoussan, přeložil jd (č. 5, str. 18–19); *Učit sebe i druhé* – o prvním česko-slovenském limmudu psala Gařna Váňová (č. 6, str. 8); *Vazeny pane Pekny* – z dopisů Rudolfa Vrby k redakci knihy *Utekl jsem z Osvětimi* (č. 10, str. 12–13); *Vzpomínka na Brokovy* – o někdejším majiteli vodňanského mlýna psala Jitka Velková (č. 7, str. 19); *Zachránce* – o Antonínovi Kalinovi, zachránci 900 židovských dětí psala am (č. 2, str. 8); *Zločin se vyplácí* – o pátrání po nacisty uloupených uměleckých předmětech psal tk (č. 1, str. 20); *Židovské hlasy z bojové linie* – dopisy z Doněcka přeložila am (č. 7, str. 18).

Recenze knih

Applebaumová, Anne: *Mezi Východem a Západem*, psal jd (č. 12, str. 8–9); **Appelfeld**, Aharon: *Květy temnoty*, psala hu (č. 5, str. 20); **Aubrecht**, Radek a kol.: *Německy mluvící Praha*, jd (č. 7, str. 16); **Cigan**, Chaim: *Altschulova metoda*, Petr Jechmur (č. 5, str. 15); **Englander**, Nathan: *O čem mluvíme, když mluvíme o Anne Frankové*, hu (č. 7, str. 17); **Grossman**, David: *Žena prchá před zprávou*, am (č. 4, str. 11); **Chabon**,

Michael – *Telegraph Avenue*, **Wouk**, Herman – *Zákonodárce*, dvojrecenze, hu (č. 10, str. 16); **Kašua**, Sajjid: *Druhá osoba singuláru*, Magdalena Křížová (č. 12, str. 12–13); **Keret**, Etgar: *Někdo klepe na dveře*, hu (č. 6, str. 12); **Montefiore**, Simon Sebag: *Jeruzalém. Dějiny svatého města*, jd (č. 2, str. 15); **Opleštilová**, Hana; **Babka**, Lukáš: *Zmizelý svět Podkarpatské Rusi ve fotografiích Rudolfa Hülky* – psal jd (č. 11, str. 16–17); **Peterová**, Zuzana – *Rabín Gustav Sicher. Život, dokumenty, vzpomínky*, recenzi s ukázkami připravil jd (č. 9, str. 12–13); **Piketty**, Thomas: *Kapitál v 21. století*, napsal Martin Hybler (č. 6, str. 16–18).

Recenze filmů a výstav

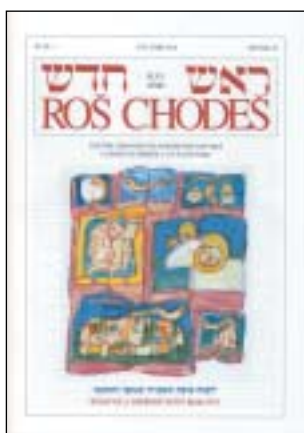
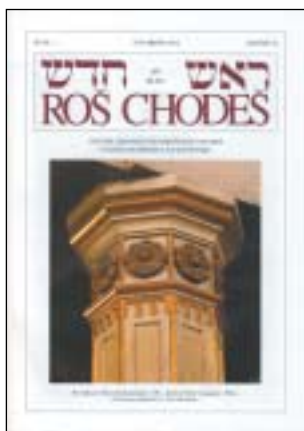
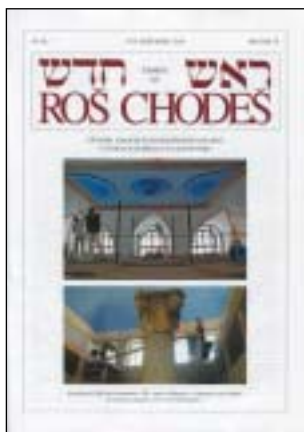
Besa znamená slib – o výstavě o téměř neznámé záchraně Židů v Albánii psala Helena Kanyar Becker (č. 11, str. 12); *Bible jako vlastní život* – o dvojvýstavě M. Chagalla a B. Reynka psal ap (č. 9, str. 14–15); *Mladí Ivi* – o výstavě německy hovořících výtvarníků z Čech, Moravy a Slezska psal ap (č. 2, str. 12–13, 14; č. 3, str. 16–17); *Orient v Čechách? Výstava o židovských uprchlících za první světové války*, psal Michal Frankl (č. 10, str. 10–11; č. 11, str. 8–9, s Janem Wittenbergem); *Památkáři* – o hollywoodském filmu psal tk (č. 3, str. 11); *Plakáty šité na míru* – o výstavě z díla britského grafika Abrama Gamese psala am (č. 11, str. 14–15); *Schopnost si všimnout* – o výstavě fotografa Elliotta Erwitta psal jd (č. 1, str. 16); *Světová válka a Židé* – o tematických výstavách v Židovských muzeích v Londýně a ve Vídni, psala am (č. 6, str. 10–11); *To všechno nás postihlo* – o novém cyklu obrazů Marka Podwala psal ap (č. 5, str. 12–13); *Život na ostří nože* – o fotografiích Davida Rubingera psala am (č. 7, str. 12–13).

Rozhovory

(není-li uvedeno jinak, str. 6–7)

Čerjomuškin, Petr Germanovič – s novinářem, potomkem židovské rodiny z Krymu, am (č. 4, str. 6–7, 9); **Černá**, Tereza – rozhovor s překladatelkou o životě v Izraeli, am (č. 9, str. 10–11); **Drda**, Adam – s dokumentaristou o jeho knize o terezínském rodinném táboře v Osvětimi, am (č. 12); **Frankl**, Michal a **Szabó**, Miloslav – s historiky o jejich projektu o českém a slovenském antisemitismu během první světové války a po ní, K. Čapková (č. 1, str. 18); **Jirásková**, Marie – s bohemistkou a editorkou, am (č. 11, str. 6–7, 19); **Karas**, Petr – s novým ředitelem Lauderových škol, am (č. 9, str. 16–17); **Kellermann**, Natan – s psychologem o traumatu šoa, Tereza Váňová (č. 10, str. 19); **Koren**, Gary – s novým izraelským velvyslancem v ČR o jeho práci, am (č. 1, str. 6–7, 11);

Králová, Kateřina – s historičkou o dějinách a současnosti Židů v Řecku, am (č. 7); **Krausová**, Dita – s hrdinkou knihy *Knihovnice* o osvětimské „knihovně“, am (č. 3); **Papoušek**, Petr – o průběhu prvního česko-slovenského limmudu, am (č. 6, str. 9); **Peter**, David – rozhovor s novým pražským ra-

bínem, Karel Hviždala (č. 9); **Rubinger**, David – několik otázek pro izraelského fotografa, am (č. 8, str. 16–17); **Stach**, Jiří – s fotografem, malířem a ilustrátorem, K. Hviždala (č. 5, str. 6–7, 9); **Svobodová**, Květa – o průběhu Revitalizace žid. památek v ČR, am (č. 8); **Thompson**, Mark Christian – s americkým literárním vědcem o jeho kafkologických pracích, hu (č. 2, str. 6–7, 9); **Wodziński**, Marcin – s polským historikem, am (č. 6).

Události na Slovensku

Prezident Andrej Kiska hostom židovského fóra (č. 7, str. 2); *Spoločná kresťansko-židovská vedecká konferencia* (č. 12, str. 16); *Úspech súčasného slovenského fašizmu* (č. 1, str. 8–9). (Texty napsal Jaro Franek.)

Výběr z českého tisku (str. 22)

Potrestaný rytíř... a další události (č. 1); *Ptačí muž...* (č. 2); *Sváteční ovzduší...* (č. 3); *Zda jste Žid...* (č. 4); *Dva duchovní...* (č. 5); *Nejméně v Laosu...* (č. 6); *Ironie osudu...* (č. 7); *Muži v ofsajdu...* (č. 8); *Co vlastně jsi...* (č. 9); *Bloudící národ...* (č. 10); *Mazaní kluci* (č. 11); *Starozákonní Josef...* (č. 12). (Rubriku připravuje jd.)

Zprávy ze světa (str. 28)

č. 1: Nelson Mandela a Izrael; Nobelova cena za chemii pro USA a Izrael; 2014: Rok Jana Karského; Mince z doby Přemysla Otakara II. nalezeny v Akku; Chanukija z Hrušova ozářila Bílý dům; Genizy na univerzitách v Oxfordu a Cambridgi; Sešity s hebrejskými slovíčky Franze Kafky.

č. 2: OSN odložila výstavu o historii Židů; Šimon Peres v Mexiku; Papež zpřístupní vatikánské archivy; Protižidovské útoky v Kyjevě; Spory kolem plánu muzea holokaustu v Budapešti; Filipínka zvítězila v izraelské soutěži X Factor.

č. 3: Ukrajinská revoluce a mladí Židé; Polsko: rok po zákazu rituální porážky; Manifest evropských Židů; Zemřela Alice Herz-Sommerová; Francouzské dráhy jednájí o odškodnění; Izraelská cena pro rabína Aharona Lichtensteina.

č. 4: Tunely z Gazy; Stávka izraelských diplomatů; Proti protiizraelským bojkotům; První cena pro knihu o jidiš *Majn Alef Bejs*; Osobnosti na známkách Britské pošty; Návrat Matissova obrazu.

č. 5: Fatah a Hamás: smíření; Jan XXIII. a Jan Pavel II.; Ukrajina: růst žádostí o aliju; Memoriál Vrba-Wetzler; První světová válka a Židé; Časopis pro ortodoxní ženy.

Č. 6: Brusel: útok v Židovském muzeu; EU zakazuje dovoz drůbeže z osad na Západ-

ním břehu; Papež ve Svaté zemi; Pomoc Nigérii; Princ Charles: Putin jako Hitler; Stefan Zweig v Theaternuseum; Čestný doktorát pro Philipa Rotha.

č. 7: Izrael: únos tří studentů; Zatčení útočnicka na bruselské Židovské muzeum; Zničená synagoga v Damašku; Problémový ministr v Řecku; Zemřel nejstarší muž světa; Dům jediného v Berlíně.

č. 8: Protesty před synagogou; Proti platbám teroristům; Židovský arcibiskup; Navrácení mešity; Zemřela Nadime Gordimirová; Nejváženější profese jsou lékaři; Pravý izraelský chumus ve Varšavě.

č. 9: Česká kultura v Izraeli; Nové příměří; Drama *The Good and The True*; Alija z Ukrajiny; Synagoga beze zdi; Leonard Cohen: 80 let.

č. 10: Ukrajina: zůstávají staří a nemocní; Slovensko: Kázání v Čadci; Varování pro izraelské turisty; Švédsko: vítězství krajní pravice; Úklid prání ze Západní zdi; Skotské referendum a Židé; Výstava o Arielu Šaronovi.

č. 11: Teroristický útok v Jeruzalémě; Uznání Státu Palestina; Nobelista Patrick Modiano; Židovské muzeum ve Varšavě; Pomník dezertérům ve Vídni; Vyznamenání pro papeže; Nový *Jüdische Rundschau*.

č. 12: Teroristické útoky v Izraeli; Limmud na Ukrajině; Vtipem proti neonacistům; Nejkrásnější fotografie; Cena pro Cruju Šaliovou; Tel Aviv jako kulinařský ráj.

(Rubriku připravuje am.)

Židovské památky

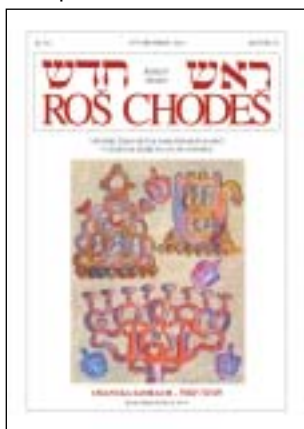
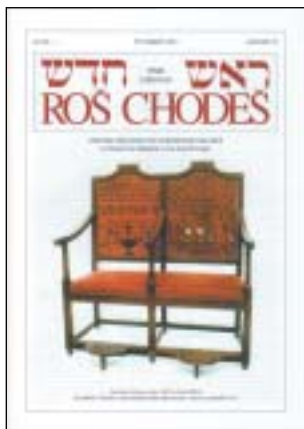
Deset hvězd – o výsledcích projektu Revitalizace žid. památek v ČR psal jd (č. 6, str. 20; č. 7, str. 8–11; č. 8, str. 8–11); *Friuli*

Tagliamento – (nejen) o židovských památkách Furlánska psal jd (č. 3, str. 12–14); *Friuli Venezia Giulia* – (nejen) o židovských památkách Terstu a Friuli psal jd (č. 4, str. 12–13, 14); *Letem alsaským světem* – o židovských památkách francouzského regionu psal ap

(č. 10, str. 14–15); *Na dohled ze synagogy* – o židovském hřbitově v Nové Cerekvi a průvodci po něm psala Iva Steinová (č. 6, str. 19); *Paměť rodiny Spirových* – o dokumentech nalezených ve vile Ignaze Spiry v Českém Krumlově psala I. Steinová (č. 3, str. 15).

Zkratky jmen stálých spolupracovníků redakce: **hu**: Hana Ulmanová; **tk**: Tomáš Kraus; **ap**: Arno Pařík; **ra**: Radek Aubrecht. Zkratky jmen redaktorů: **am**: Alice Marxová; **jd**: Jiří Daniček.

(Připravila Alice Marxová.)

PŘEDPLATNÉ ROŠ CHODEŠ 2015

Roční předplatné pro ČR – 400 Kč; e-mailem v PDF – 240 Kč. Roční předplatné do Evropy – 750 Kč; e-mailem v PDF – 240 Kč.

Roční předplatné do zámoří – 1000 Kč; e-mailem v PDF – 240 Kč; lze uhradit bankovním převodem

na účet Federace židovských obcí v ČR:

030031-1936511339/0800 (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny a.s.;

variabilní symbol: 122015; údaj příkazce: jméno předplatitele.

Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C.

OBJEDNÁVKY

zasílejte do redakce ROŠ CHODEŠ, Izraelská 1, 130 00 PRAHA 3, Czech Republic, e-mail: roschodes@sefer.cz

zachycuje, se dá popsat různými způsoby: jako polarita mezi archaickým a moderním, mezi konzervativním a progresivním, mezi Východem a Západem, mezi vzepjatým patosem se sklonem ke kýči a intelektuálně vytříbeným smyslem pro umění; dokonce i jako polarita genderová mezi maskulinní, agresivnější kulturou patriarchální arabské společnosti a mezi subtilnější kulturou židovskou, která solidárně pečuje o slabé a zachází se ženami důstojně. Málokde na světě je toto pomezí dvou radikálně odlišných civilizačních okruhů přítomno tak ostře jako v Izraeli – a Kašua je bystrý pozorovatel, který dokáže tento vnitřní zápas, který se v arabské společnosti odehrává, se všemi jeho kontrasty dobře vystihnout.

Číst Kašuův román jen jako příspěvek ke společenskokritické debatě by ovšem byla škoda – stejně dobře totiž funguje i na univerzálnější rovině jako příběh, který by se mohl odehrát kdekoli na světě. Je to především výborně napsaná – a přeložená – kniha, kde se nehledanost, přesné dialogy a úsporný styl, vykreslující vše podstatné v několika málo detailech, spojují s promyšlenou vypravěčskou strukturou.

NEJISTÁ BUDOUCNOST

Uzavřeme tuto recenzi aktuální poznámkou na okraj – která se ovšem, jak jinak, týká opět politiky. Jeruzalémská realita dnešních dnů je dosti jiná než ta, o níž čteme v *Druhé osobě singuláru*. Krvavé útoky na izraelské civilisty jsou opět na denním pořádku a humorný nadhled, s nímž Kašua většinou komentuje tragikomické stránky izraelsko-arabského soužití ve svých novinových sloupcích, ustupuje hořkému pesimismu, jaký je cítit z jeho románů. Letos v létě, v napjaté atmosféře krátce před vypuknutím konfliktu v Gaze, kdy policie pátrala po vrahcích tří židovských mladíků unesených na Západním břehu a extremističtí židovští demonstranti provolávali v ulicích Jeruzaléma „smrt Arabům“, rozhodl se Kašua spolu se ženou a třemi dětmi z Izraele odejít – a svůj akademický pobyt ve Spojených státech si prodloužit na neurčito. „Pětadvacet let píšu hebrejsky, a nic se nezměnilo. Minulý týden se ve mně něco zlomilo. Cítím, že jsem prohrál svou malou válku,“ napsal tehdy ve sloupku s názvem Proč musím opustit Izrael. Kašuoovy hebrejské knížky nebyly nikdy přeloženy do arabštiny a levicový deník *Haarec* čte v Izraeli už jen hrstka intelektuálů. Snad Kašuoově trpké rezignaci nedá historie za pravdu.

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

O RODINNÉM TÁBOŘE, PAMĚTI A VZPOMÍNÁNÍ

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

Váš cyklus *Příběhy 20. století* obsahuje řadu vzpomínek perzekvovaných lidí. Řekl byste k tomu pár slov?

Snad jen tolik, že mne vždycky zajímaly spíš oběti než mučitelé nebo konformisté a že jsme se s Mikulášem Kroupou snažili v *Příbězích 20. století* představovat především ty, kdo třeba velmi dlouho nesměli o svých životech veřejně vypovídat – nebo si jich prostě po roce 1989 nikdo nevšímal. Pamětnických kategorií, jimž se věnujeme, je víc: váleční veteráni, političtí vězni, odbojáři, vězni nacistických nebo sovětskými lágrů, kněží, intermovaní a pronásledovaní v 50. letech, lidé z národnostních menšin... Na stránkách Paměť národa.cz naleznete spoustu takových osudů včetně mnoha osobních historií židovských, naše dokumentární pořady lze najít v archivu Českého rozhlasu.

Zabýváte se i nepohodlnými tématy – jsou takové i mezi židovskými osudy?

Pro mě vlastně nebylo nikdy nejdůležitější, jestli jde o příběh Němce nebo Žida, zajímalo mě spíš, co se dělo s lidmi, jejichž životy zničily nějaké ideologicko-politické zájmy. Jistě, že existují i složité a „kontroverzní“ židovské osudy. Patřil by k nim třeba František K., strašně smutná postava, člověk, který nevydržel útlak – prošel Terezínem i Osvětimí, roku 1948 odjel do Izraele, kde ale nechtěl zůstat, tak se vrátil do Československa, po pár letech ho zatkli jako „sionistického agenta“, skončil na Jáchymovsku v lágru, tam se zlomil – a podepsal spolupráci s StB. Pak ho propustili, estébáci ho nechali chvíli na pokoji, ale už byl zaháčkovaný a za normalizace ho dosadili do nějaké funkce na pražskou židovskou obec, kde podle různých svědectví opravdu škodil, donášel, choval se zkrátka jako darebák. Zničený osud. Co mne dost fascinuje, to je příklon některých přeživších ke komunismu: do určité míry chápu, jak k tomu došlo, ale stejně mi to připadá jako dějinný paradox: že se lidé, kteří poznali tak strašné organizované násilí, přiklonili k politické síle, která prováděla srovnatelné věci. Ale je to složitá individuální věc.

Vyhlásili jste soutěž pro mladé lidi, aby zaznamenávali příběhy svých blízkých, známých – jaký má ohlas?

Tu soutěž vyhlásila sdružení Post Bellum a Pant, snad ještě s dalšími partnery, já jsem byl jen v porotě. Ohlas byl slušný, sešlo se několik stovek příběhů, teď právě probíhá finále dalšího ročníku, podrobnosti může každý najít na webu Příběhy 20. století.cz. Sdružení Pant, když jsme se před chvílí dotkli vzdělávání, je vynikající a dělá toho spoustu: vedou ho učitelé z ostravského Gymnázia Olgy Havlové a šoa také patří k jejich tématům.

Jak vůbec zprostředkovat mladým lidem zkušenost totality – vy jste napsal i komiks.

Komiks, to byl takový pokus, který se snad docela povedl... Já si ale nemyslím, že děti jsou hloupé, a že se jim témata z moderní historie musí podávat v nějaké zjednodušené „zlehčené formě“. Záleží na učitelích a na tom, jak s tím tématem pracují. Třeba společnost Člověk v tísni se věnuje vzdělávání mnoho let a odvedla strašně práce právě v tom směru, že dostává do škol dokumentární filmy, vzdělává pedagogy, vydává knížky. Obecně bych řekl, že individuální příběh má vždycky obrovskou sílu: když se dějiny ukazují na příbězích, jsou srozumitelnější.

Co je na tom dědictví totality podle vašich zkušeností s osudy přeživších nejhorší?

Z pohledu mnoha pamětníků se nacistická a komunistická perzekuce, respektive její dopad na jednotlivce a rodiny, od sebe v mnoha ohledech příliš nelišily a je pozoruhodné, že mezi židovskými vzpomínkami a vzpomínkami vězňů z 50. let je spousta podobnosti, stejných prožitků. Tím samozřejmě neříkám, že lze „konečné řešení“ srovnávat s 50. lety, je také nepochybné, že nacistický režim byl krutější, nicméně otřesená důvěra ve svět je obětem společná.

Vezměte si třeba tzv. kulaky: lidé ze selských rodů byli vyhnáni z domovů, okradeni o všechno, postaveni mimo právo, veřejně znectěni, nikdo se jich nezastal, nikdo jim nepomohl, často vesnice jen přihlížela, nebo jim dokonce rozkrádala jejich majetek před očima. Nakonec je naložili na nákladák a vyvezli někam do pohraničí. Nečekala je smrt, v tom byl rozdíl. Ale oni to tenkrát nevěděli.

ALICE MARXOVÁ

DVĚ MĚSTEČKA

Ukázka z knihy Anne Applebaumové *Mezi Východem a Západem*

EJŠIŠKÉS

Z Perloji jsem se vydala autobusem na jih, na sporné území, tolik milované profesorem Z.; to byla oblast, kde se Litevci proměňovali v Poláky a ti zas v Bělorusy. Pahorky a jezera jižní Litvy ustupovaly otevřeným prostorám, rovinatějším polím.

Jižně od Vilna vypadala všechna městečka stejně. V každém stál katolický kostel, pravoslavný kostel a radnice se sloupovím. Každé městečko mělo náměstí obklopené úhlednými domky jako krabičkami, jejichž barvy – převážně citronová žlutá a pastelová zeleň – prozrazovaly jejich věk, tak jako záliba v určitém oblečení prozrazuje věk ženy, která je nosí. Skoro v každém byl nejméně jeden velký patrový dům, v němž se obvykle nalézal sklad zemědělských strojů – budova někdejší synagogy. Přestože před válkou byla městečka v této části kresů polská, přinejmenším z poloviny byla také židovská. Po válce tam zůstalo jen pár Poláků a pár Židů.

V Ejšiškésu, městečku, které vypadalo přesně tak jako ostatní, žili Židé dva: Gellert a jeho matka. Nejprve jsem viděla Gellertovu matku. Ležela v dlouhých vybledlých šatech na nízké posteli v tmavém pokoji, podél oteklého obličejce jí visely šedé prameny vlasů. V dlouhých uších se leskly zlaté kroužky.

„Jen se podívejte,“ řekla a ukázala na hnědou fotografii, visící v rámečku vysoko na zdi. „Zemřel před patnácti měsíci. Nemohu na něj zapomenout.“

Na fotografii stál zavalitý mladý muž vedle ní, ovšem mladší a černovlasý. Nikdo z nich se neusmíval. Pod ní visely další fotografie: tentýž zavalitý muž ve vojenské uniformě, v pracovním oblečení, v obleku; a stejná černovlasá žena s dítětem, se dvěma dětmi, se třemi.

„Včera jsem šla na hřbitov a řekla mi, že odjíždíme. Čekala jsem, abych slyšela, co řekne. Ale tentokrát se neozval.“ Tiše se rozeštkala. „Ticho, jenom ticho. Když jsem u něj byla předtím, řekl: ‚Pa-

matuj, že budeš ležet vedle mne, pamatuj, že budeš brzy se mnou.‘ Říkal, že na mne čeká. A teď nic, jen ticho.“

Když odjede ona, nezůstane už nikdo, nikdo za ním nepřijde, nepostará se o jeho hrob.

„Jaké to je v Izraeli? Určitě je tam horko, strašně horko. V tom žáru snad umřu.“ Děťství strávila v Homelu, hluboko v Bělorusku, a mluvila rusky se silným běloruským přízvukem. „g“ vyslovovala jako „h“. Její rodina byla vždycky chudá, ale dědeček rabín měl celou knihovnu tlustých hebrejských knih vázaných v kůži. Dnes už je nemá, všechno pohltila válka. Dědeček zahynul, zahynula matka

i otec, sestry a tety, strýčkové i bratřenci.

„Hebrejštinu si už nepamatuji,“ řekla. „Mohu s ním mluvit jen jidiš, ale mám strach, že mrtví mluví jen hebrejsky.“ Obrátila se obličejem ke zdi. Objevil se Gellert.

„Nevšímejte si jí,“ řekl a zavřel dveře. Řekla jsem mu, že jsem v Budapešti bydlela v hotelu Gellert, a kulatá tvář se mu rozjasnila.

„Je to docela známé jméno, že? Jméno Gellert jistě nosí hodně slavných lidí.“

Gellert si nevšímal stálých matčiných stesků, snažil se myslet na budoucnost. Ukázal mi telegram od dcery z Izraele. Zapsala se do kurzu angličtiny a její manžel už pracoval na stavbě. Izraelský Žid prý může za měsíc vydělat víc než sovětský Žid za rok.

„Tady bych byl učitelem,“ pokrčil rameny Gellert. „Jen se podívejte, jak žiju z učitelského platu. V takové noře by neměl bydlet nikdo. Řekněte mi, prosím vás: bydlel by takhle učitel v Americe?“

Věděla jsem, oč mu jde. Byt byl malý a tmavý. Měl jen dva pokoje – a kdysi v něm bydlelo pět osob – a přes stěny tenké jako papír bylo slyšet jakot a mumlání babičky. Splachování na záchodě už měsíce nefungovalo. Místo ledničky krabice za oknem. Kuchyň tam nebyla, v předsíni stál vaříč s jedinou plotýnkou.

Gellert se zajímal o Židy, ale moc o nich nevěděl a neměl moc času se něco dozvědět. Říkal, že odjíždí do Izraele kvůli dětem a proto, že nemůže jet do Ameriky. Emigrační předpisy pro lidi, kteří tam nemají příbuzné, jsou velmi tvrdé. Někdo ho přesvědčil, že to v Izraeli bude úplně stejné jako v Americe.

„Je to padesátý první stát, je to tak? Říkali mi, že je to padesátý první stát,“ řekl a doširoka otevřel oči, plné nadějí emigranta.

Chtěl vědět, jestli je to v Americe jako v Ejšiškésu.

„Máte kola?“ ptal se. „Jezdí všichni autem? Vypadají vaše města jako naše?“

Řekla jsem, že ne. Gellert udiveně zakroutil hlavou. Neuměl si představit, jak jinak může vypadat městečko.

„Máte knihy, které vypadají třeba jako tahle?“ Zdvihl *Dějiny politické ekonomie Sovětské armády*.

Odpověděla jsem, že takové knihy máme, ale mají jiný obsah. S porozuměním přikývl, ale ve skutečnosti nechápal, o co mi jde.

Gellert se nabídl, že mne odveze do Raduně, pokud mne neodstraší jízda sovětským autem.

„Jsem si jist, že není tak dobré jako americké, ale co můžu dělat?“ bezradně pokrčil rameny. „V Ejšiškésu si nemůžu koupit americké auto.“

Auto opravdu bylo hodně staré a jelo pomalu, poskakovalo a sípělo. Nemělo tlumiče. S překřikováním chrčícího motoru jsem Gellerta ujistila, že to nevádí, ale on se omlouval dál. Věděl, jaká mají být auta, viděl je ve filmech.

Jeli jsme po točících silnicích vylepšených stromy, jediným pozůstatkem někdejších velkých usedlostí. Většina území kolem Ejšiškésu patřivala jednomu nebo dvěma velkým statkářům, vysvětlil mi hrdě Gellert, a oni postavili ty silnice; ale přiznal, že od té doby je nikdo neopravoval. Auto na výmolech prskalo a skučelo a v každé zatáčce se naklánělo na stranu. Byli jsme však v bezpečí, na silnici nebyl skoro žádný provoz.

„Víte co?“ snažil se Gellert překřičet vrčení motoru. „Myslím, že Litva bude patřit Litevcům, Rusko Rusům, Ukrajina Ukrajincům. Státy budou patřit národům. Takže...“ Auto zakašlalo a vyjeklo.

Gellert něco řekl, ale jeho slova přehlušilo chrčení vozu. „Co?“

„Izrael bude pro Židy, že ano?“ „Ano!“

Abychom se dostali do Raduně, museli jsme překročit litevsko-běloruskou hranici, která existovala teprve týden. Gellert vrtěl hlavou, zdálo se mu divně pokládat Bělorusko za cizí stát. Když jsme se blížili k hranici, zpomalil.

Na litevské straně byly u hraničního sloupku na záhonu ve tvaru kříže vysazené květy. Připomínaly místo, kde sovětský pohraničník zastřelil Litevce – v prvních dnech svobodné Litvy byla obrana hranic obranou samotné myšlenky nezávislosti. První pohraničníci nedohlíželi jen na pohyb přes hranice, ale sřežili i právě nabytou suverenitu země.

Hranice byla nová. Po staletí, až do roku 1939, Ejšišké a Raduň prostě byla městečka na kresech, konkrétně nepatřila nikomu. Život v obou ovládali polští úředníci a židovští obchodníci. Do obou městeček přivázeli své zboží na trh rolníci, kteří mluvili slovan-skými a baltskými jazyky, polští a ruští statkáři spravovali okolní usedlosti, udržovali dvory a financovali svatyně. Polní cesty v zimě zamrzaly, v létě se topily v blátě.

Po válce, holokaustu a deportaci Poláků byly vytyčeny nové hranice. Ejšišké a Raduň se ocitly ve dvou různých sovětských republikách – v Litvě a Bělorusku. Ze začátku to nemělo velký význam, ale pomalu se lidé přesvědčili, že má.

V Ejšišké se stala oficiálním jazykem litevština a rolníci zapomínali běloruštinu, zatímco v Raduni už skoro nikdo nemluvil litevsky. Litevské silnice byly lépe udržované než běloruské, takže Ejšišké měl víc kontaktů s o něco širším světem. Raduň se zatím propadala do provinčního marasmu.

Teď každé městečko patřilo do jiného státu. Bylo to tak, jak řekl Gellert: Litva bude pro Litevce, Bělorusko pro Bělorusy, Izrael pro Židy.

Když jsme míjeli květinový kříž, vyšel na silnici litevský pohraničník, úhledný muž v uniformě, a zvedl ruku, aby nás zastavil.

Gellert zbledl.

Pohraničník beze slova obhlédl auto. Otevřel kufr a podíval se dovnitř. Kopl do pneumatiky. Podíval se na zadní sedadlo, hrozivě se naklonil nad volant

a dlouho si mě pečlivě prohlížel. Pak přiblížil obličej ke Gellertovu a tichým, ale tvrdým tónem se zeptal, zda ho můžeme vzít do Lidy.

Gellert přikývl, pohraničník se usadil na zadním sedadle a zavřel oči.

Na běloruské straně podpírala prázdný hraniční přechod prázdná lavička. Hladce jsme přešli přes spuštěné lano.

„Teď můžu říkat, že jsem byl v zahradě,“ prohlásil rozradostněný Gellert.

RADUŇ

Mejer Chaimovič se narodil a vyrostl v Raduni a tam také hodlal zemřít. Nacionalismus neuznával, věřil v internacionalismus. Pro něj ty nesmysly o Izraeli nebyly a svého přítele Gellerta pokládal za hlupáka, protože tam chtěl emigrovat.

Mejer Chaimovič byl velmi malý a neforemný. Zdálo se, že mu hlava spoci-

Kdy se sem přiče nejká další válka? Foto ze sbírky historických pohlednic Petra Hrušky.

čívá rovnou na ramenou, ruce měl v poměru k tělu dlouhé a stehna o hodně tlustší než lýtka. Levou ruku mu amputovali nad loktem po vojenském zranění – Mejer Chaimovič bojoval u partyzánů.

„Lidé byli šťastní, když sem přijeli sovětský vojáci,“ řekl. „Říkali, že Sovětský svaz bude lepší než Polsko. A měli pravdu. Je lepší.“

Mejer Chaimovič byl před válkou komunistou, Poláci ho třikrát zavřeli za komunistickou agitaci.

„Problém není v komunismu,“ prohlásil, „ale v tom, že tady nikdo nepracuje. Lidé si myslí, že jim mana sama spadne z nebe, ale mana z nebe padá jen v Bibli. Kdyby lidé pracovali, byl by komunismus úspěšný.“

Jediné místnosti v domku dominoval velký televizor, na široké obrazovce se vl-

nila ruská rocková kapela v taktu neslyšitelné hudby. Mejer Chaimovič nemohl snést zvuk, ale nedokázal ani televizi vypnout. Byl to symbol, důkaz, že Sovětský svaz přinesl do Raduně modernitu.

„Za časů Polska televize nebyla, jen rádio,“ řekl.

Když byl Mejer Chaimovič za války raněn, pomohli mu Rusové, a ne Židé. Strávil tři dny v domě u Rusů, Rusky mu omyly zkrvavenou hlavu namočenými ručnicí. A přitom se za polských dob od něj bohaté Židovky na ulici odvracely, protože jeho otec a děd byli kováři, a kdyby nebylo války, stal by se kovářem i Mejer Chaimovič.

Mejer Chaimovič ze svých životních zkušeností vyvodil následující závěry: Někteří Rusové jsou dobří, někteří špatní. Někteří Židé jsou dobří, někteří špatní. V Izraeli jsou někteří lidé dobří a někteří špatní. V Americe jsou někteří lidé dobří

a někteří špatní. Proto celé to stěhování po světě nemá smysl. „Člověk má umřít tam, kde se narodil,“ rozhodl Mejer Chaimovič.

Odpoledne jsme šli na židovský hřbitov. Ležel hned za městem u silnice. Všechny náhrobky byly odstraněny a hřbitov na první pohled vypadal jako prázdné pole. Ale terén byl nerovný, tam, kde byly hroby, zůstaly hrboly slabě potažené trávíčkem.

Mejer Chaimovič

kopl do jednoho hrbolu a začal vysvětlovat, jak se stalo, že tu nebyl pochován.

Jednou, začal své vyprávění, krátce po započítí okupace, německé vojenské úřady prostě oznámily, že se všichni Židé z Raduně mají dostavit do synagogy. Lidé šli za rabínem, a ten jim řekl, že je to boží vůle. Jestli Bůh chce, aby se Židé shromáždili ve svatyni, musejí to všichni udělat. Šli a přitom věděli a zároveň nevěděli, co se stane.

V synagoze Němci Židy seřadili a přikázali jim jít na hřbitov. Židé se znovu zeptali rabína, a ten řekl, že mají jít za ním. Za Židy jeli Němci na koních a Litevci šli se zbraněmi – Litevci byli jako místní nenávidění ještě víc než Němci. Často zabíjeli Poláky i Židy a nepřjemně dávali starým sousedům najevo svou

(pokračování na str. 17)

SPOLOČNÁ KREŠŤANSKO-ŽIDOVSKÁ VEDECKÁ KONFERENCIA

Pod titulom Katolícka cirkev a Židia na Slovensku v 19. storočí sa konala 21. októbra 2014 v priestoroch bratislavskej Teologickej fakulty vedecká konferencia. Na jej organizácii sa paralelne podieľali Konferencia biskupov Slovenska (KBS) a Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike.

Program jednodňovej konferencie otvorili príhovory najvyšších predstaviteľov oboch spoločenstiev, za katolícku stranu predniesol príhovor Monsignor Stanislav Zvolenský, bratislavský arcibiskup metropolita a predseda Konferencie biskupov Slovenska. Za ÚZŽNO sa prihovoril predseda ÚZŽNO Igor Rintel.

Nasledovali tri bloky prednášok, v každom hovoril jeden prednášateľ navrhnutý katolíckou stranou a jeden navrhnutý zo strany ÚZŽNO. Moderátorom celého podujatia bol dekan Teologickej fakulty Trnavskej univerzity ThLic. Miloš Lichner. V prvom bloku predniesol Prof. Dr. Thomas Brechenmacher z Univerzity Postdam príspevok „Svätá stolica a Židia v 19. storočí“. Nasledoval Prof. Dr. Roman Holec, ktorý hovoril na tému „Antisemitizmus a zušľachtovanie maďarskej rasy v čase Veľkej vojny“. V druhom bloku vystúpil Prof. Dr. Peter Zubko („Židia medzi európskymi kresťanmi 19. storočia“) a Dr. Katarína Hradská „Vzťah slovenskej majority k židovskej menšine“. Tretí blok tvorili prednášky Dr. Petra Borzu „Židia medzi kresťanmi na území Slovenska v 19. storočí“ a Mgr. Jána Hlavinku „Niekoľko poznámok k Židom, ktorí podporovali náboženské aktivity slovenskej majority“. Zborník citovaných príspevkov bude verejnosti k dispozícii v dohľadnom čase.

Tolko k odbornému obsahu akcie, ku ktorej patrila aj tlačová konferencia. Zdá sa však, že za najdôležitejší treba považovať fakt, že došlo k spoločnej akcii dvoch spoločenstiev, ktoré po dlhých storočia žijú vedľa seba, ale ich spolužitie je zatažené nezvládnutou reflexiou minulosti. Citlivý je najmä roz-

dielny pohľad na obdobie rokov 1939 až 1945. Keďže práve spomenuté obdobie tvorí „trecie plochy“ medzi katolíckymi a Židmi na Slovensku, navrhli predstavitelia KBS, aby sa prvé spoločné podujatie venovalo menej bolestnej histórii 19. storočia. Tento návrh možno vnímať ako kompromis, ktorý umožňuje začať spoluprácu s predstaviteľmi majoritného kresťanstva na Slovensku, ale zároveň dáva nádej, že ko-

Predseda ÚZŽNO Igor Rintel a monsignor Stanislav Zvolenský. Foto autor.

munikácia neviazne pri prvom kroku, ale presunie sa k reflexii udalostí z rokov 1939 až 1945. O tomto je už aj dnes možné v súkromí otvorene hovoriť s mnohými jednotlivcami z radov katolíckej cirkvi na Slovensku, ale oficiálni predstavitelia sa k témam ako Slovenský štát, prezident Tiso a podobne vyjadrujú zdržanlivo a natoľko nevyhranene, že vyhlásenia týkajúce sa „trecích plôch“ vzbudzujú nevôľu tak u odporcov Slovenského štátu, ako aj u jeho sympatizantov.

Problém reflexie obdobia 1939–1945 na Slovensku je citlivou otázkou aj z toho dôvodu, že verejná mienka je trvale ovplyvňovaná organizáciami ako Matica Slovenská alebo Ústav pamäti národa, ktoré sa snažia o ospravedlnenie predstaviteľov vojnového Slovenského

štátu, prípadne o rehabilitáciu jeho režimu. Viacerí predstavitelia katolíckej cirkvi vnímajú podobné snahy kriticky, ale zároveň kritiku politikov, ktorí boli aj cirkevnými hodnosťami (prezident Jozef Tiso, biskup Ján Vojtaššák a iní) považujú za útok na cirkev. Je overiteľnou skutočnosťou, že v rôznych štruktúrach Slovenského štátu, vrátane najvyšších pozícií sa angažoval značný počet príslušníkov katolíckeho kléru. O tomto neprebela do dnešných dní na pôde tunajšej katolíckej cirkvi otvorená diskusia. K miestnym paradoxom patri aj to, že postoj slovenskej katolíckej hierarchie je odlišný od stanoviska prezentovaného Vatikánom a že kritické vyjadrenia dobovej vatikánskej diplomacie voči polití-

kom Slovenského štátu (historikom dobre známe) sú pre mnohých cirkevných predstaviteľov neakceptovateľné.

Na druhej strane si môžeme aj sebakriticky priznať, že nie vždy sme (my Židia) bez predsudkov a často apriórne podozrievame každého katolíka zo sympatií k Slovenskému štátu alebo fašizmu. Tieto predsudky nespravodlivo posúvajú aj rozhladených a poctivých katolíkov do role spoluvinníkov tragédie holokautu. Spoločný katolícko-židovský historicky seminár je obojstranne ústretovým krokom. Obe strany zastávajú jednoznačný postoj v tom, že považujú za potrebné a správne, aby spolu komunikovali a diskutovali. Prvý pokus o takúto formu dialógu hodnotíme ako vydarený a veríme, že ďalšie budú nasledovať.

JARO FRANEK

Kalendárium

V prosinci tohoto roku uplyne již **135.** výročí od narození skladatele, pianisty a spoluzakladatele tradice amerického hudebního divadla **RUDOLFA FRIMLA** (7. 12. 1879 Praha–12. 11. 1972 Hollywood/USA), který pocházel z německo-židovské rodiny Marie (roz. Slavinské) a Franka Frimla, chudého pražského pekaře. Rudolf Friml již od dětství projevoval značné hudební nadání – v pouhých deseti letech věku mu byla vydána první drobná skladba. Díky stipendiu mohl zahájit studia hudební kompozice na pražské konzervatoři u Antonína Dvořáka. Studia však nedokončil, protože byl před absolutoriem vyloučen pro vedlejší hudební výdělečnou činnost, kterou tehdy měli studenti zakázanou. V letech 1899–1901 byl kornetistou Národního divadla v Praze a následně také doprovázel na housle Jana Kubelíka na jeho turné po Evropě a roku 1901 společně vystoupili i v USA.

O pět let později se Friml po dalším turné v USA usadil a strávil zde zbytek života. Trvalo však dlouho, než se dokázal prosadit. V těžkých chvílích mu pomáhala česká rodačka a tehdy již hvězda americké operní scény Ema Destinnová. Kariéru zahájil jako kornetista u baletu Metropolitan opery v New Yorku. Ve slavné Carnegie Hall pak klavírně debutoval se symfonickým orchestrem. Prvním větším Frimlovým skladatelským úspěchem byla opereta *Světluška*. Vrchol kariéry přišel ve 20. letech 20. století, kdy vznikla většina jeho operet. Největšího ohlasu dosáhly na Broadwayi zejména *Rose Maria* (situovaná na Divoký západ), *Král tuláků* (věnovaná slavnému básníkovi F. Villonovi) či adaptace literárního díla *Tři mušketýři*. Později byly všechny tyto tři operety zfilmovány. Úspěch měly i písně, z nichž některé vznikly na základě textů Frimlova švagra Karla Hašlera. Ve 30. letech se také podílel na řadě filmů, například v roce 1937 složil hudbu pro snímek, který byl v Československu uveden pod názvem *Španělská vyzvědačka* a pro který zkomponoval tzv. *Oslí serenádu*. Kromě operet skládal i instrumentální

Rudolf Friml. Foto archiv.

skladby pro symfonické orchestry. Ve 30. letech však Frimlova hudba vyšla z módy. Věnoval se proto více klavírním koncertům, na kterých vždy zahrál i kus z díla svého učitele A. Dvořáka.

Dne **5. 12. 1994**, tedy před **20 lety**, zemřel v Pacific Palisades u Los Angeles **HARRY HORNER**, vynikající designér, režisér a producent. Narodil se 24. 7. 1910 v Holicích. Rodina odešla z východních Čech do Vídně, kde se usadila a po rozpadu habsburské monarchie přijala rakouské občanství. V rakouské metropoli absolvoval Harry Horner vysokoškolská studia na tamní technice. Mezi jeho pedagogy patřil slavný architekt Oskar Strnad, který ho seznámil s Maxem Reinhardtem, jenž zásadně ovlivnil profesní směřování holického rodáka. Přivedl Hornera k divadlu, kde využil jeho schopností pro stavbu scén, i k roli divadelního režiséra. V roce 1935 ho doporučil do jednoho z divadel v New Yorku, a tak Horner pracoval střídavě za oceánem a v Rakousku. Americká angažmá a kontakty mu umožnily zůstat po anšlusu Rakouska v březnu 1938 v USA a uniknout tragickému osudu řady svých známých a příbuzných, kteří byli zavražděni během holokaustu.

Od roku 1938 navrhoval Horner scény v Metropolitan operě v New Yorku i v operě v San Francisku. O dva roky později se mu splnil sen – dostal se do Hollywoodu. Ve své práci odmítal expresionismus a impresionismus, typické pro vídeňské a salcburské prostředí, ze kterého vyšel. Naopak inklinoval k realismu bez větších efektů. V období od konce 40. do počátku 60. let 20. století získal dva Oscary: prvního za scénu ve filmu *Dědička* (The Heiress, 1949) a druhého za film *Biliárový král* (The Hustler, 1961) s Paulem Newmanem v hlavní roli. Roku 1969 pak byl ještě nominován na Oscara za film *Koně se také střelí* (They Shoot Horses, Don't They?), jež natočil Sydney Pollack.

Přes nepopíratelné úspěchy, kterých Harry Horner v umělecké sféře dosáhl, zůstává jeho jméno v rodné zemi prakticky zapomenuto. Snad tento článek přispěje alespoň k malé nápravě tohoto nežádoucího stavu.

RADEK AUBRECHT

DVĚ MĚSTEČKA

(dokončení ze str. 15)

nově nabytou nadřazenost. Ale toho konkrétního dne žádný z Litevců nebyl místní.

„Nebyli z našeho městečka,“ vzpomínal Mejer Chaimovič. „Neznali jsme je.“ Když Židé dorazili na místo, ukázali jim němečtí vojáci prostor u hřbitova a přikázali kopat. A Židé se znovu obrátili na rabína, a ten jim znovu řekl, že je to boží vůle. A Židé znovu věděli a zároveň nevěděli, co se stane. Začali kopat. Ale Mejer Chaimovič už věděl.

„Řekl jsem si: Je načase utéct. Nebudu si kopat vlastní hrob, ne. Všiml jsem si, jak jeden Litevec mlátí někoho do hlavy, věděl jsem, že všichni Litevci jsou nervózní. Něco se určitě mělo stát. Tak jsem utekl.“

Vyprávěl ten příběh tolikrát, že už necítil smutek, jen si vybavoval běh a vzrušení z útěku. Usmál se a ukázal na vzdálený strom.

„Tam na tom místě tehdy stála stodola, která pak shořela, utekl jsem a schoval jsem se za ni. Když jsem slyšel, že přicházejí, rozběhl jsem se k lesu. Němci se za mnou vrhli na koních, ale pole je plné kamení a koně po nich nedokázali běžet. Když jsem doběhl k lesu, hnal jsem se dál – a nechytili mě.“

Spolu s partyzány byl Mejer Chaimovič v lese od května 1942 do června 1944, kdy partyzáni Raduň osvobodili. Pak se vrátil a dozvěděl se, že jeho otce, matku, ženu a dceru zastřelili litevští policisté a pochováli je do příkopu u židovského hřbitova.

Řekl, že Židé z Ejišiškésu zahynuli stejně. Stejně zahynuli Židé většiny městeček u Raduně. V této části světa nebyla uzavřená ghetta, vlaky ani tábory. Tady, daleko od civilizace, se pocity místních lidí vůbec nebraly v úvahu, smrtící dílo se neskrývalo. Němci mohli počítat ne-li se spoluprací, pak přinejmenším s absencí odporu místní policie. Nebylo potřeba Židy na popravu nikam vozit.

Mejer Chaimovič se usmál při vzpomínce na úspěšný útěk před lety a popošel k příkopu zarostlému travou.

Vedle stál vysoký pomník s rudou hvězdou. Z hvězdy se odloupala barva a vypadalo to, že někdo odlupoval i sádro. Kousky jí ležely na hromádkách v trávě vedle rozbitých lahví od piva, a nápis se skoro nedal přečíst:

ZDE ODPŮVIVÁ 1137 MÍRUMILOVNÝCH SOVĚTSKÝCH OBČANŮ, ZAVRAŽDĚNÝCH V ROCE 1942 NĚMECKÝMI FAŠISTY.

Zeptala jsem se, proč tam není napsáno, že byli Židé.

„Byli to mírumilovní sovětské občany,“ odpověděl Mejer Chaimovič. „Přesně tak.“

Z angličtiny přeložila Petruška Šustrová.

BERLÍN PLUS DESET

Konference o tom, čeho dosáhla Berlínská deklarace

V Iselinu, ospalém předměstí Woodbridge v New Jersey, stával malý krámek. Takový, jakých jsou po celých Spojených státech tisíce. Bylo tam k dostání vše, co člověk právě potřeboval. Jeho majitel, pan Smith, před něj postavil stůl s pár židlemi a svým zákazníkům, především těm stálým, občas nabídl malé občerstvení, šálek kávy, pivo. K jeho častým návštěvníkům patřil také starší pán, který se – podle přízvuku soudě – přistěhoval odkudsi z Evropy. Často se s ním dával do řeči, o počasí, o jídle, o politice. Jednoho dne si všiml, že jeho přítel má na předloktí levé ruky něco vytetovaného. Zeptal se

ho na to. Bylo to číslo. Vytetovali mu ho nacisté v koncentračním táboře. A tak se pan Smith dozvěděl celý životní příběh pana Silbermana. Byl jím ohromen a dojat. „Tohle si musí poslechnout i moje dvě děti,“ řekl. A přivedl oba své syny. Mladší, Chris, kterému bylo tehdy jen deset, ještě všemu úplně nerozuměl, ale na ten příběh a na laskavou tvář starého muže nikdy nezapomněl.

Píše se rok 2012. Jeden z nejúspěšnějších kongresmanů Chris Smith získává z rukou ředitele Ligy proti hanobení výroční cenu. Vždyť je to on – jak se píše v příslušném laudatiu – kdo se na americké politické scéně, ale i ve světovém měřítku neustále a systematicky věnuje otázkám antisemitismu. Jako první americký kongresman se zasadil o odjezd tzv. refuzníků z tehdejšího Sovětského svazu, v roce 1995 inicioval poprvé slyšení Kongresu k dramatickému nárůstu antisemitismu ve světě a od té doby jej pořádá pravidelně. V roce 2002 předsedal Helsinskému výboru, kde se zaměřil především na situaci židovských komunit v Evropě. A v roce 2004 se z jeho iniciativy v Berlíně sešla velká a významná mezinárodní konference Organizace pro bezpečnost a spolu-

práci v Evropě (OBSE), která přijala tzv. Berlínskou deklaraci.

BERLÍNSKÁ DEKLARACE

O přijetí Berlínské deklarace před deseti lety jsme v *Rch* obšírně referovali. Tehdy šlo především o to, upozornit na nebyvalý nárůst antisemitských útoků, především v západní Evropě. Konference si vzala za úkol také nějakým způsobem kodifikovat, co to vlastně antisemitismus

je. Tato nutnost vyvstala především v souvislosti s konfliktem na Blízkém východě, kdy kritika Izraele často přerostla v nenávistnou rétoriku vůči Židům. Vznikla tak pracovní definice,

kteřá jasně pojmenovala hranice takového jednání či projevu. Přestože se definice dostala do oficiálních materiálů několika institucí, především těch v Evropě, oficiálně přijata nebyla nikdy. V nedávné době byla dokonce i odstraněna z webových stránek FRA, agentury Evropské Unie pro základní práva. Důvody, proč k tomu došlo, souvisejí s celkovou atmosférou, kterou především starý kontinent v letošním létě prošel. Antiizraelská hysterie, která zasáhla západní Evropu po válce v Gaze, vrcholila v Německu davovým skandováním „Židi do plynu“ a „Hitler měl pravdu“. A nebyli to jen radikální muslimové žijící v Německu, kdo takto křičel. Ve Francii, jak známo, obklíčil dav obdobného složení o šabatu jednu ze synagog a vyhrožoval těm, kteří se uvnitř modlili, dokud nepřijela – po relativně dlouhé době – policie. O atentátu v bruselském Židovském muzeu média referovala obšírně, je tak známo, že jej odsoudili všichni, politici i veřejnost. Ale stačí to? Stačí jen se pohoršovat veřejně nad takovými trestnými činy a zločiny? Není třeba začít konat něco systematicky a rázně? Jaký je pak postoj většiny lidí? Vždyť na manifestaci proti antisemitismu, kterou uspořádala Ústřední rada Židů v Německu společně s kancelářkou Angelou Merkelovou, se oproti

očekávání sešla jen politická elita, chyběli novináři, právníci, spisovatelé, ale především obyčejní lidé.

Co se stalo za oněch deset let od přijetí Berlínské deklarace? Jak se liší situace dnes od té, která panovala před deseti lety? Z těchto a mnoha dalších důvodů byla z iniciativy Chrise Smithe a jeho blízkého spolupracovníka rabína Andrewa Bakera, který je zvláštním zmocněncem OBSE pro otázky antisemitismu, svolána do Berlína konference, která měla na tyto otázky dát odpověď. Setkání, které mělo neoficiální název *Berlin Plus 10*, se konalo v polovině listopadu a záštitu nad ním převzal mj. i německý ministr zahraničí Frank-Walter Steinmeier, který byl jedním z hlavních řečníků.

Steinmeier a rovněž Samantha Powerová, velvyslankyně Spojených států u OSN, naprosto jasně a zřetelně popsali současný problematický stav a situaci, kdy se množí a radikalizují projevy antisemitismu, a tvrdě ho odsoudili (projev velvyslankyně Powerové je možno zhlédnout na YouTube). Zdůraznili, že i ty nejtragičtější situace při izraelských válečných operacích nemohou být záminkou k nenávisti vůči Židům jako takovým, a už vůbec ne v náboženském kontextu.

DOPORUČENÍ

Ale co s tím? Jak takovému fenoménu čelit? Organizace pro bezpečnost a spolupráci – v letošním roce jí předsedalo Švýcarsko, od roku příštího to bude Srbsko – se těmto otázkám bude systematicky věnovat, a to především její Kancelář pro demokratické instituce a lidská práva ODIHR, kterou vede německý politik Michael Link. Kancelář již umístila na své stránky doporučení, která vzešla z prvního dne konference, jenž byl zcela věnován nevládním organizacím. Mezi tato doporučení (formulovaná do 19 bodů) patří návrat k Berlínské deklaraci, implementace pracovní definice antisemitismu, nutnost vytváření vzdělávacích programů pro učitele, zaznamenávání a stíhání trestných činů s antisemitským motivem, přijetí či novelizování legislativy atd. (celý text dokumentu je na www.osce.org/odihr/126836).

Dokument tedy mluví jasně, stejně jako většina účastníků konference *Berlin Plus 10*. Bude to ale stačit?

TOMÁŠ KRAUS

IZRAEL: Islámský stát šíří chaos

Kam se za rok 2014 posunul Izrael? V minulém *Rch* jsme informovali o demografických pohybech – třeba o tom, že Izraelci se stěhují z velkoměst, či o tom, že nejsilnějším zdrojem přistěhovalců se stala Francie (což lze vykládat i tak, že sílící vliv muslimů ve Francii vyvolává větší tlak na odchod Židů než třeba konflikt na Ukrajině). Teď se zaměříme na posuny jiného druhu.

Zaprve na to, jak se za pouhý rok změnilo okolí Izraele i hrozby pro jeho bezpečnost. Z druhé na to, jak se mění postoje Izraelců k tomu všemu – výzvám vnější bezpečnosti, vlastní společnosti i k Palestincům a vyjednávání s jejich reprezentací.

RADĚJI ASADA NEŽ FRONTU AN-NUSRÁ

Nejvýraznější změnou je zřejmě obrat ve vztahu k Sýrii. Už v září o něm psal server Debka, jenž se rád chlubí exkluzivními informacemi z prostředí armády i zpravodajských služeb. „Izraelská vláda radikálně změnila kurz vůči Sýrii,“ tvrdí Debka. „Obrátila svou politickou i vojenskou strategii, jež dlouho spočívala na zásadním odmítání prezidenta Bašára Asada.“

Jen pro osvěžení. V Sýrii probíhá už od jara 2011 krveprolití. Začalo jako klasická rebelie „arabského jara“ proti režimu despoty, pak se vyvinulo v to, čemu se říká občanská válka s účastí islamistů, a letos dosáhlo stadia, které se označuje jako válka džihádistů za chalífát. Konflikt překročil hranice nejpozději ve chvíli, kdy se do něj zapojili bojovníci Islámského státu, kteří se vynořili z Iráku. Už tam začali těžit z chaosu a navíc chaos dále šíří. A to je i důvod změny pozice vlády v Jeruzalémě.

Ještě před rokem (v *Rch* z října 2013) jsme citovali izraelské autority tvrdící, že větším rizikem než islamisté je právě Asad. „Zůstane-li Asad u moci, bude to vítězství pro osu Ruska, Íránu, Hizballáhu a Asada,“ říkal v americké televizi MSNBC Itamar Rabinovič, bývalý velvyslanec v USA a hlavní vyjednávač se Sýrií. A novinář Herb Keinon to v listu *Jerusalem Post* shrnul: „Pro Izrael je špatné cokoli, z čeho profituje Írán. A ten profituje ze setrvání Asada u moci, neboť tím se uchovává osa Írán-Sýrie-Hizballáh sahající ke Středomoří. Proti tomu by byla men-

ším zlem dokonce i Sýrie ovládaná Islámským bratrstvem či al-Káídou.“

Teď ale izraelská vláda dospěla k názoru, že Asad je menším zlem, než jaké představují rebelové bojující proti jeho režimu. Proč právě teď? Podle Debky to ovlivnila převaha džihádistů mezi rebely v oblasti Kunejtry pod Golanskými výšinami. Syrskou revoluční frontu, cvičenou americkými a jordánskými instruktory, za čtyři měsíce léta vytěsnila z pozice většiny džihádistická Fronta an-Nusrá. To sice neposílilo izraelské sympatie k Asadovi, ale oslabilo to touhu po jeho svržení.

Tyto posuny rovnováhy hrozí ovlivnit celý region. Připomeňme, že jeho uspořádání není staré ani sto let. Je výsledkem první světové války, přesněji rozpadu osmanské říše a následného mapového inženýrství evropských mocností. Tak vznikly státy či mandátní správy jako Irák, Sýrie

Přechod v Hebronu. Foto Karel Cudlín, 2013.

a Jordánsko, které neměly tradici ani vlastní suverenity, ani politických národů.

V chaosu tažení Islámského státu se hranice opět znejišťují. Tvrdě to říká izraelský ministr obrany v rozhovoru pro americký veřejnoprávní rozhlas NPR: „Musíme rozlišovat mezi jednotlivými státy,“ vysvětluje Moše Ja’alon. „Egypt se svou historií zůstane Egyptem. Ale Libyi vytvořil Západ jako výsledek první světové války. Totéž platí pro Sýrii a Irák. A teď sledujeme kolaps této západní ideje umělých národních států.“ – Znamená to snad, váhá novinář, že se mapy těchto zemí... „Přesně tak.“ – Že se ty mapy změní? – „Jistě. Už se i změnily. Nelze obnovit Sýrii. Bašár Asad kontroluje jen 25 procent syrského území. Musíme se s tím srovnat.“

Jak se s tím začíná srovnávat Izrael, jaké dopady to má na uvažování o mož-

né dohodě s Palestinci či o stažení ze Západního břehu, ukazuje politolog Dore Gold (autor knihy *Boj o Jeruzalém*, jež právě vyšla v českém překladu). V rozhovoru pro webový magazín Mosaic to vysvětluje svým jestřábím způsobem.

Podle Golda izraelští stoupenci stažení na hranice z června 1967 posílili svůj argument: pokud jsou armády Sýrie a Iráku pohlcené bojem s džihádisty a pokud válka s Egyptem a Jordánskem nehrozí díky mírovým smlouvám, je riziko napadení konvenční armádou nízké a Izrael by se ze Západního břehu mohl stáhnout. Ale Gold namítá, že právě dramatickost změn velí být připraven na jakoukoli eventualitu a nestahovat se. Vidíme, že chaos umožňuje jakoukoli odpověď na jakoukoli otázku.

JEDNAT, ALE NE S HAMÁSEM

Jak to vše vnímají sami Izraelci, ukazuje každoročně Peace Index, průzkum, který provádí Izraelský institut demokracie

(respondentů se dotazoval v polovině září). Z široké škály otázek a odpovědí vybíráme následující.

Ve světle změn, které právě probíhají na Blízkém východě, je, nebo není správný čas pro obnovení politických rozhovorů mezi Izraelem a Palestinci? Výsledek zaujme. Ani ne tak tím, že fanoušci vyjedná-

vání (50 procent pro) mírně převažují nad odpůrci (44 procent proti). Zajímavější je dělení na názorové tábory. I mezi těmi, kteří se sami hlásí k pravici, je třetina lidí pro další rozhovory s Palestinci. Mezi centristy je to 78 procent a mezi levičáky 90 procent. Ta čísla dokládají, že izraelská společnost není rozdělena tak úplně černobíle, že není tak konsenzuálně protipalestinská, jak světová média předhazují.

Zcela opačný obrázek dávají odpovědi na otázku vyjednávání s Hamásem. Zásadně proti je 72 procent izraelských Židů, a dokonce 25 procent stoupců „tvrdé levice“. Přitom jednoznačně pro je 70 procent izraelských Arabů. Tak z toho se občanský, národní ani žádný jiný konsenzus neuplete.

ZBYNĚK PETRÁČEK

STAROZÁKONNÍ JOSEF ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Nad zmatkem okolo Dne památky obětí holokaustu v ČR se zamýšlí Petr Kamberuský: „Pokud Polsko při oslavách Dne památky obětí holokaustu nezve jmenovité představitele, ví, co dělá, to jen náš prezident do toho šlápne. Pozve výslovně muže, jenž stojí za sametovou anexí Krymu i krvavým rozpadem Ukrajiny. Český čtenář z toho bude nakonec možná zmaten. Proč čeští politici nezustali u plánu pozvat jen předsedy parlamentů? Proč se v Praze a v Terezíně chystá trucpodnik vůči oslavám v Osvětimi? Proč jednu akci podporuje Evropský židovský kongres v čele s Moše Kantorem a tu druhou Světový židovský kongres, jež řídí nám velmi dobře známý Ronald Lauder? Vladimír Putin nakonec asi nepřijede, nebude tu mít dostatek partnerů na úrovni. Škoda. Ocenil by to zejména předseda evropské federace Vjačeslav Moše Kantor, který o sobě prohlašuje, že je pro Putina tím, čím byl starozákonní Josef pro faraona. (LN 19. 11.)

■ Ve věku třiaosmdesáti let zemřel americký režisér Mike Nichols, který roku 1967 získal Oscara za film *Absolvent*. Kromě toho natočil úspěšné snímky *Kdo se bojí Virginie Woolfové?* či *Silkwoodová*, jejímž kameramanem byl Miroslav Ondříček. Za svoji kariéru dosáhl na všechny čtyři zásadní ceny amerického showbyznysu: Emmy, Grammy, Oscara i Tony. Mike Nichols se narodil v listopadu 1931 v Berlíně jako Michael Igor Pešowskij. Oba rodiče byli Židé, a proto Nicholsův otec již roku 1938 uprchl před Hitlerem do Spojených států. Sedmiletý chlapec spolu se svým tříletým bratrem následovali v květnu 1939, čtyři měsíce předtím, než Německo napadením Polska odstartovalo druhou světovou válku. (iHNed.cz 20. 11.)

■ Lidovky.cz: K výroku Miloše Zemana, že se od Číny chce učit „stabilizovat společnost“, říká Šao Ťiang – proslulý čínský disident, vězeň svědomí a přeživší masakru na náměstí Nebeského klidu: „Vyjádření vašeho prezidenta není jen kontroverzní, ale nesmírně nebezpečné. Politik demokratického státu se chce učit od

Číny? Skutečně chce válčit proti vlastním lidem? Nevím, zda si to uvědomuje, ale přesně to totiž ta ‚stabilizace společnosti‘ znamená. I vaše země má za sebou pohnutou historii, spojenou s velkým utrpením.

Copak se chcete vrátit do minulosti? Že velké státy mají velkou moc a spolu s ní i větší zodpovědnost, že na postoji těch menších a malých nezáleží? Do určité míry je to pravda, přesto nesouhlasím. Lidská práva a civilizaci, duše lidí přece nemůžeme posuzovat měřítky velké či malé země, ale hodnotami, které by měly být univerzálně platné. Vzpomeňte si na předvečer druhé světové války: nacistické Německo zavíralo lidi, zabíjelo Židy, zabíralo území, a okolní státy jen přihlížely. S bezprávím bychom se jako lidé nikdy neměli smířit, ať už žijeme v jakékoli zemi.“ (Lidovky.cz 18. 11.) ■ K vulgárním výrokům prezidenta Zemana se vyjádřil v obsáhlém článku v Parlamentních listech.cz Mojmir Grygar. Mimo jiné píše:

„Odborníci v jazykovědě vědí, že význam a hodnotu slova určuje jeho postavení ve větě a situace, ve které je člověk pronáší. Slyšim-li, jak vrcholný akademický znalec kritizuje Zemanův projev za vulgarismy, pak se dopouští dvojího profesionálního prohřešku: jednak nebere v úvahu souvislosti, v jakých Zeman vulgární slova vyslovoval, jednak přehlédl zásadní věc: Zeman, pokud jde o jazykový projev, patří mezi naše nejlepší řečníky. Pokud jde o výslovnost a intonaci, o výběr slov, sousloví a slohových prostředků, o stavbu vět a kompozici projevů – málokdo se mu na naší politické scéně vyrovná.“ ■ Židovskou modlitebnu, jejíž budova stála v Kraslicích až do roku 1950, připomíná

od soboty pamětní deska v místním parku. O její vznik se zasadili členové Spolku přátel města Kraslice. „Chceme tak smazat další bílé místo v historii města,“ uvedl Josef Konrád, předseda spolku. (MF DNES 10. 11.) ■ „Desetitisíce českých Židů za války skončily v plynových komorách, další desetitisíce zahynuly v Terezíně. Téma holokaustu se však u nás zúžilo jen na postavu Nicholase Wintona. Mýtus, který jsme kolem něj vytvořili, nám dává zapomenout na ošklivé otázky ohledně role Čechů v genocidě Židů,“ píše historici Anna Hájková a Martin Šmok. „Mýtus o Wintonovi jako osamělém hrdinovi se zrodil ve filmech Mateje Mináče, který tím chtěl příběh záchranné akce udělat pro české publikum stravitelnějším. Z Wintona tak však učil něco, čím nikdy nebyl. Sám Winton tak však učil něco, čím nikdy nehlásil a děti, které pomáhal zachránit, upozorňují na to, že uznání by se měli dočkat všichni, kteří se na organizaci dětských transportů podíleli.“ (zprávy.iDNES.cz) ■ Vztahy mezi Prahou a Izraelem nemohou být lepší. Během návštěvy židovského státu to prohlásil šéf české diplomacie Lubomír Zaorálek, který během svého projevu podnikl i několik zajímavých exkurzů do historie. Česká republika se podle Zaorálka těší dlouhodobé tradici velmi dobrých vztahů s Izraelem. „Někteří historici dokonce tvrdí, že člověkem, který vytvořil první politickou entitu na české půdě a je-

hož jméno bylo Sámó, byl ve skutečnosti židovský kupec,“ prohlásil Zaorálek během projevu na pozvání Izraelské rady pro zahraniční vztahy. Uvedl rovněž, že Česká republika je dodnes státem s jednou z nejnižších úrovní antisemitismu v celé Evropě. Pokud nevznikne stát Palestina, pak jen stěží můžeme po Palestincích žádat ukončení konfliktu a zaručit Izraeli bezpečí,“ řekl dále ministr. V úterý se Zaorálek setkal s izraelským prezidentem Reuvenem Rivlinem a pozval ho, aby příští rok přijel do České republiky na 70. výročí osvobození nacistického koncentračního tábora v Terezíně. (zprávy.iDNES.cz)

jd, ilustrace Jiří Stach.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, Praha 1 – velký sál)

Káva o čtvrté

■ V úterý **2. prosince** přijal pozvání na „Kávu“ doc. **Zdeněk R. Nešpor**, Ph.D., jenž se zabývá dějinami a sociologií náboženství. Pohovoří na zajímavá témata: Co to je náboženství a proč má tolik forem? Proč lidé věří v Boha? Desekularizace v muslimských společnostech. Beseda začíná v 15.30, kavárna je otevřena od 14.30 hodin.

■ Ve čtvrtek **11. prosince** k nám dorazí známí žurnalisté **Karel Hvízdala** a **Petr Fischer**. Jejich témata: Jak se „dělá“ veřejné mínění? Blem-blem jazyk PR agentur a pyjdepe jazyk politiků. A co na to pražská kavárna? Beseda začíná v 16 hodin.

Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Ve středu **3. prosince** od 15.00 přivítáme moderátora a publicistu **Aleše Cibulku**.

SVÁTKY SVĚTEL**V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE**

■ Židovská obec Praha vás zve na slavnostní zapálení první chanukové svíce do Jeruzalémské synagogy (Jeruzalémská 7, Praha 1). Koná se v úterý **16. prosince** od 16 hodin: požehnání pronese a první svíci zapálí vrchní pražský rabín David Peter, chanukové písně zazpívají děti ze souboru Feigele pod vedením Vidy Neuwirthové, na varhany zahraje Václav Peter, odpolednem vás provede Milan Hein. Synagoga není vytápěna.

CHANUKA 5775

■ Židovská obec Praha, Hakoach, Česká unie židovské mládeže, Bejt Simcha, Třigenerační centrum DSP Hagibor, sdružení Chinuch, Federace židovských obcí v ČR a Ester Peterová Production pro vás připravili první společnou Chanuku. Koná se v **neděli 21. prosince** v prostorách Židovské radnice (Maiselova 18, Praha 1) i pražských ulicích. Srdečně vás zveme!

■ Odpolední program pro rodiny s dětmi různého věku začíná na ŽOP v 15.00 a můžete se těšit na hry i divadelní představení souboru Feigele; později odpoledne proběhne již třetí ročník chanukového běhu. Sraz pro účastníky běhu je v 16.45 u Parkhotelu a v 17.30 na náplavce Na Františku.

■ Večerní program začne v 18 hodin zapálením chanukového svíce před budovou Židovské radnice za hudebního doprovodu orchestru dětí z Lauderových škol, poté se přesuneme do hlavního sálu. Program, jež moderují Bohunka Krejčí a Patrik Vojtíšek, nabídne atraktivní hosty (například soubor Feigele, zpěvák a herce Josefa Laufera či

KULTURNÍ POŘADY

Chanuka sameach!

romskou kapelu Bengas) i pestré občerstvení. Od 20.30 hodin hraje k tanci DJ Kaya.

■ Lístky na Chanuku (na odpoledne, běh i večerní program) si můžete zakoupit už nyní: v pokladně ŽOP, v pokladně Hagiboru a v Lauderových školách v Belgické ulici. Účastníci symbolického chanukového běhu obdrží v ceně lístku oblíbené tričko s logem.

Bližší informace o akci obdržíte při zakoupení lístku na výše uvedených adresách.

Cena lístku: senioři a děti 3–13 let – 70 Kč; dospělí – 150 Kč, od 12. 12. – 200 Kč.

■ Veškeré dotazy na téma Chanuka 2014 vám rádi zodpovíme na e-mailové adrese chanukaletosspolecne@gmail.com.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstup na ně je volný.

■ 1. 12.: **Místo pro tanec?** Neskutečný příběh o výuce tance v Terezíně a tanečních představeních během druhé světové války. Přednáška izraelské tanečnice, choreografky a spisovatelky Judith Brin Ingber. V angličtině s konsektivním tlumočením do češtiny.

■ 3. 12.: „**Ted' nebo nikdy**“: **mínění veřejnosti a Židé na Slovensku, 1945–1948**. Přednáška Hany Kubátové z FSV UK se zaměří na mínění veřejnosti o oficiálním antisemitismu válečného Slovenského státu a o židovské menšině na Slovensku v letech 1945 až 1948. Koná se v rámci semináře k moderním židovským dějinám pořádaným ŽMP a Ústavem soudobých dějin AV ČR. Ve slovenštině.

■ 8. 12.: **Zahalování žen v náboženském, kulturním a historickém kontextu**. Aktuální téma současnosti přiblíží přednáška Jana Neubauera doprovázená bohatým obrazovým materiálem.

■ 14. 12. v 17:00: **Naše 20. století**. Cyklus nedělních pořadů ŽMP, v jehož průběhu

představíme deset dvojic pamětníků šoa a jejich vzpomínky na léta předválečná, válečná i poválečná. Naše pozvání k prosincovému setkání přijaly Hana Hnáťová (*1924) a Dita Krausová (*1929).

■ 15. 12.: **Mezi Prahou a Jeruzalémem: Václav Havel, diaspora a Izrael**. Nad vztahem dramatika, spisovatele a prezidenta Václava Havla k Židům a Izraeli se v rozhovoru s publicistou Petrem Brodem budou zamýšlet jeho bývalí přátelé a kolegové Eva Lorencová a Karol Efraim Sidon.

■ 17. 12.: **Židovsko-křesťanské diskuze o původu jazyka Písma**. Přednáška Štěpána Lisého z Univerzity Pardubice věnovaná diskusi o původu a povaze jazyka Písma mezi křesťanskými a židovskými učenci ve středověku.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 14. 12. ve 14:00: **Lviček Arje slaví Chanuku**. Zapálíme si světla, pohrajeme si s drejdlem, ochutnáme koblížky a naučíme se písničku. Prohlídka: Klausová synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v OVK: **Synagogy v plamenech: Křišťálová noc 1938 v českém pohraničí**. Do 8. 1. 2015. Po–čt 14–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 2. 12.: **Bruno Schulz – polský Kafka?** K pochopení významu osobnosti a díla jednoho ze tří nejvýznamnějších polských meziválečných spisovatelů nás přivede přednáška Mgr. Hany Nely Palkové.

■ 4. 12.: **Fantaskní svět Alfreda Garrijeviče Schnitkeho (1934–1998)**. O životní pouti a díle pozoruhodného rusko-německého židovského skladatele promluví a hudebními ukázkami doplní Jan Špaček z Ústavu hudební vědy FF Masarykovy univerzity.

■ 7. 12. v 10:30: **Chanuka**. Co je to Chanuka a jaké zvyky se s ní pojí? Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let.

■ 9. 12.: **Válka – Židé – knihy**. Přednáška Michala Buška, pracovníka knihovny ŽMP, představí knihovny Židovského muzea v Praze a Židovské obce v Praze a přiblíží jejich fungování v letech 1914–1918. Přednáška je součástí připomínky 100. výročí vypuknutí první světové války.

■ 11. 12. v 17:00: **Čtení sluší každému**. Blížící se svátek Chanuka připomeneme čtením z knih H. Javorové *Modlitba za děšť*, I. Mirovské *Den pěti světél*, L. Pavláta *Osm světél a Od Chanuky do Chanuky*.

■ 18. 12. **Na slovíčko, pane rabíne...** Hostem místopředsedy ŽOB Pavla Frieda je nový brněnský rabín Štěpán Menaše Kliment. Pohovoří především o svátku Chanuka.

David Maxa CHANUKA

■ Ilustrovaná kniha o židovském svátku Chanuka s dvěma souběžnými texty je určena dětem i dospělým. První text, který je věnován především menším čtenářům, vypráví samotný příběh o makabejském povstání a zázraku s olejem, druhý potom podává stručné historické souvislosti tehdejší doby v podobě komentáře vhodného pro starší děti a dospělé čtenáře. Úvodní slovo napsal rabín Efraim Karol Sidon.

Vydalo nakladatelství Garamond v Praze roku 2014. Doporučená prodejní cena 198 Kč.

Revue Prostor

IZRAELSKÉ DOJČÍSLO

■ Prosinčové dvojčíslo *Revue Prostor* bude věnované paradoxům a kontrastům současného Izraele. Bude obsahovat řadu zajímavých polemických článků od autorů, kteří téma skutečně dobře znají: bývalého izraelského velvyslance Tomáše Pojara, analytičky Ireny Kalhousové, odbornice na bezpečnost Gabriely Jiráskové či blízkovýchodního reportéra Jakuba Szantó. Cílem je podat obraz Izraele „zevnitř“, očima, srdcem a myslí těch, kteří v této zemi paradoxů a kontrastů žijí nebo ji důvěrně znají. Redakce proto rovněž oslovila izraelské autory (Šloma Avineriho), spisovatele (Etgara Kereta, A. B. Jehošuu), publicisty i novináře a také ekonomy, vědce, psychology a básníky.

Vydává *Revue Prostor* v Praze roku 2014. 300 stran, dop. cena 260 Kč.

Marek Toman

VELIKÁ NOVINA O HROZNÉM MORDU ŠIMONA ABELESE

■ Román o několika časových a dějových liniích se soustřeďuje na smrt židovského chlapce Šimona Abelese a následný vykonstruovaný proces vedený jezuitskými představenými, kteří Abelesovu rodinu obvinili z vraždy, a současně archeologické bádání v Týnském chrámu, kde byl Šimon pohřben. Napínavý děj nás zavede nejen do minulosti a současnosti, ale i virtuální reality počítačových her, v nichž pátrá hlavní archeolog po svém zmizelém synovi.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2014. 452 stran, dop. cena 298 Kč.

ALFRÉD RADOK: 100 LET

■ Jak jsme již upozorňovali v minulém čísle *Rch*, koná se řada kulturních akcí, které připomínají sto let od narození jednoho z nejvýraznějších českých divadelních režisérů Alfréda Radoka (17. 12. 1914 Koloděje nad Lužnicí–1976 Vídeň). Prosinčové akce:

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

■ Ve Veletržním paláci v Praze probíhá výstava *Příběh režiséra*.

■ Dne **2. prosince** pak bude otevřena v horním foyer Městských divadel pražských další výstava s názvem *Génius Alfréda Radoka na jevišti MDP*.

■ Komponovaný večer s názvem *Radok – Havel* připravila Knihovna Václava Havla (Ostrovní 13, Praha 1) na **3. prosince** od 19 hodin.

■ Divadlo Archa se připojí **17. prosince** programem *Večer mimo jiné o divadle*.

■ Institut umění – Divadelní ústav vydává fotografickou publikaci s názvem *Alfréd Radok 100*. Svazek bude koncipován jako obrazový komentář k zásadním etapám Radokovy tvorby a doby.

■ Pražské kino Ponrepo pořádá filmový cyklus *Alfréd Radok – umlčený klasik českého filmu*. Více se o jednotlivých akcích dozvíte na www.alfred-radok.cz.

DISKUSE V MAISLOVCE

■ Zveme vás na prosinčovou *Diskusi v Maislovce*. Tématem budou otázky změn v izraelské společnosti. Jak se měnily v průběhu času ideály, cíle a hodnoty? Jak se tyto změny odrážely v architektuře a kultuře? Diskusi bude doprovázet fotografická prezentace. Hosty budou architekt **Daniel Ziss** a politoložka **Irena Kalhousová**. Koná se v pondělí **15. prosince** od 18.00 hodin ve velkém sále ŽOP (Maiselova 18, Praha 1). *ik*

ORIENT V ČECHÁCH?

V GALERII ROBERTA GUTTMANNA

■ Židovské muzeum zve na zajímavou výstavu *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války*, která prostřednictvím dobových materiálů, vzpomínek pamětníků a doprovodných textů sleduje osudy židovských uprchlíků do českých zemí na pozadí uprchlické politiky státu, vzniku uprchlických táborů a činnosti pomocných organizací (viz *Rch* 10, 11/2014). Výstava je přístupná do 1. 2. 2015, otevřeno: denně mimo soboty a židovských svátků 9–16.30 hodin.

POZVÁNKA NA KONCERT SEFARSKÝCH PÍSNÍ

■ Židovské muzeum zve na koncert do Španělské synagogy: dne **8. prosince** v 19 hodin se ve spolupráci s Institutem Cervantes v Praze koná večer sefardské hudby v podání španělské umělkyně Mary Arandy. Informace o zpěvačce na www.mara-aranda.com. Vstupenky (za 220 Kč) jsou v zakoupení na www.ticketpro.cz.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Pro studenty posledních dvou ročníků uspořádal zajímavý seminář Abraham Buček. Jde o absolventa LŠ (maturoval 2004), který vystudoval lékařskou fakultu UK a nyní pracuje jako lékař v Drážďanech. Současně však také působí jako dobrovolný „vyslanec“ izraelského projektu *MDA Overseas Volunteer Program*, tedy dobrovolnického programu izraelské záchranné služby Magen David Adom. Kromě praktických poznatků a dovedností bylo cílem semináře povzbudit studenty se zájmem o medicínu, aby se v létě 2015 tohoto programu v Izraeli zúčastnili. Což se podařilo, byly vybrány dvě studentky ze 4. ročníku, které příští rok vyjedou.

■ Do semináře židovských studií vyššího gymnázia přišel debatovat Daniel Ziss. Tématem byla etická dilemata, se kterými se ve svém rozhodování setkávají vojáci IDF. D. Ziss studentům předložil čtyři situace, ve kterých se skutečně jako voják ocitl, a společně se studenty vymýšlel jejich řešení.

■ Koncem října navštívili LŠ američtí studenti z programu CIEE. Rozdělili se do skupin a společně s našimi studenty nižšího gymnázia diskutovali nad rozdílnostmi v kultuře v Čechách a v USA.

■ Dne **18. prosince** od 15 do 18 hodin pořádáme ve škole oslavu Chanuky a chanukový bazar, jehož výtěžek bude věnován na charitativní účely. Těšte se na společné zapálení chanukije, poslech písní, nákup rozmanitých předmětů... a výborné občerstvení. *ip*

PODPOŘTE ČESKÝ LES

■ KKL-JNF ve spolupráci se ŽO Praha si vás dovoluje pozvat na tradiční a oblíbený bazar secondhandu ze ŽO Frankfurt nad Mohanem, který se koná v klubu Gešer, Maiselova 18, Praha 1. Výtěžek celé akce bude opět věnován na rozšíření Českého lesa v Izraeli. Bazar je přístupný do **18. prosince**, pondělí až čtvrtek 11–17 hodin. Těšíme se na vaši návštěvu.

Výbor KKL-JNF

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

■ 3. 12. od 15.00: Židovské tradice a zvyky – beseda s Dr. Evou Kosákovou

■ 12. 12. v 10.30: Hudební matiné. Účinkují Petr Nouzovský – violoncello, Michal Mašek – klavír.

■ 18. prosince od 15.00: Chanuka na Hagiboru se zemským rabínem Karolem Efraimem Sidonem (připravilo Trígenerační centrum a Bejachad).

■ 19. prosince v 15.00: Radost z tance – účinkuje Lucie Jachtitalová.

■ Výstavy: *Co se do Obecních novin nevešlo* – výstava fotografií Petra Balajky.

ŽNO BRATISLAVA

V **decembri** srdečne blahoželáme našim členom: pani Helena Borská – 87 rokov; pán Henrich Fundárek – 86 rokov; pán Dr. Pavel Gross – 79 rokov; pani PhMr. Oľga Horská-Hadrabová – 79 rokov; pani Matilda Hrabovecká – 90 rokov; pán Pavol Just – 74 rokov; pán Viliam Kamenický – 97 rokov; pán Juraj Kohlmann – 76 rokov; pani Judita Kramerová – 60 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 85 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 72 rokov; pán Juraj Salner – 71 rokov; pani Jana Sliuková – 88 rokov; pani Magdaléna Špotáková – 60 rokov; pani Eva Švigutová – 71 rokov; pani Herta Vyšná – 84 rokov, a pani Oľfia Winterová – 99 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme všetkým našim členom: pán Tomáš Gálik, nar. 4.9. – 67 rokov; pani Darina Kossárová, nar. 11.9. – 76 rokov; pán Andrej Ambróš, nar. 21.9. – 91 rokov; pani Hana Woltová, nar. 8.10. – 66 rokov; pani Marianna Belanová, nar. 16.10. – 69 rokov; pani Aviva Cimbalová, nar. 23.10. – 79 rokov; pani Judita Suchánová, nar. 14.11. – 68 rokov; pani Darina Kartalová, nar. 13.11. – 64 rokov, a pani Johanna Ambróšová, nar. 23.11. – 82 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **prosinci** oslaví své narozeniny: pan Jiří Berger, nar. 22.12. – 70 let; paní Alžběta Bláhová, nar. 11.12. – 84 let; pan Petr Bureš, nar. 14.12. – 37 let; pan Dmitrij Flajšmann, nar. 22.12. – 70 let; paní Olga Flasarová, nar. 16.12. – 61 let; paní Růžena Fuchsová, nar. 11.12. – 91 let; paní Eugeniia Kuznetcova, nar. 22.12. – 27 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20.12. – 39 let; paní Taťjana Pelíšková, nar. 24.12. – 59 let; pan Pavel Pisk, nar. 7.12. – 48 let, a paní Magdaléna Shira Strachová, nar. 14.12. – 40 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** oslavují: pan Mgr. Tomáš Bergman, nar. 30.12. – 61 let, a pan Ing. Viktor Schwarcz, nar. 29.12. – 92 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslaví své narozeniny: pan Pavel Horák, nar. 13.12. – 58 let; paní Magda Horetzká, nar. 18.12. – 92 let, a paní Pavla Králíková, nar. 25.12. – 58 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **decembri** oslavujú: pani Mgr. Mária Bayerová, nar. 28.12. – 76 rokov; pani MUDr. Juliana Filová, nar. 13.12. – 78 rokov; pán Ing. Michal Klein, nar. 6.12. – 77 rokov; pani Eliševa Landauivá, nar. 21.12. – 90 rokov; pán MUDr. Vladimír Langer, nar. 30.12. – 61 rokov; pán Alexander Mittelman, nar. 5.12. – 62 rokov; pani Edita Šalamonová, nar.

ZPRÁVY Z OBCÍ

4.12. – 91 rokov, a pani Eva Weiczenová, nar. 25.12. – 62 rokov. Naším členom prajeme všetko najlepšie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví jubileum naši členové: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 41 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 58 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 45 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 58 let; paní Doc. PhDr. Lucy Topolská, nar. 31.12. – 81 let; paní Alžběta Večeřová, nar. 19.12. – 84 let; pan Roman Majer, nar. 28.12. – 36 let; pan Petr Kubalek, nar. 7.12. – 76 let, a paní Eva Poláková, nar. 9.12. – 61 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **prosinci** oslaví narozeniny: pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 67 let; pan Alfréd Synek, nar. 11.12. – 89 let, a paní Helena Jüngerová, nar. 26.12. – 68 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** slaví narozeniny: pan Petr Uhel, nar. 8.12. – 38 let; paní Hana Herzová, nar. 13.12. – 65 let, a paní Eva Šašková, nar. 23.12. – 63 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavují narozeniny tito naši členové: paní Raissa Biller, nar. 24.12. – 84 let; paní Regina Froňková, nar. 30.12. – 92 let; pan Artúr Grünzweig, nar. 10.12. – 89 let; paní Filipína Herrlichová, nar. 11.12. – 90 let; paní Jarmila Horalová, nar. 27.12. – 98 let; pan Eric Hubscher, nar. 11.12. – 94 let; paní Edita Kosinová, nar. 16.12. – 93 let; pan Juraj Lukáš, nar. 15.12. – 87 let; paní Evelina Merová, nar. 25.12. – 84 let; paní Markéta Nováková, nar. 5.12. – 92 let; paní Zuzana Podmelová, nar. 10.12. – 93 let; pan Miloš Povondra, nar. 9.12. – 90 let; paní Helena Sofrová, nar. 20.12. – 85 let; pan Emil Svátek, nar. 15.12. – 88 let; pan Oldřich Vinař, nar. 9.12. – 89 let; paní Alice Horská, nar. 15.12. – 88 let, a pan Otto Stern, nar. 19.12. – 88 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 28. 10. zemřela paní Helena Bišická ve věku 90 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 31. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Dne 14. 11. zemřela paní Sigrid Kubešová ve věku 92 let.

Dne 16. 11. zemřela paní Helena Oesterreicherová ve věku 88 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 19. listopadu v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Zichronan livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **decembri** sa dožívajú jubilei títo členovia: pani Edita Eckhausová, nar. 26.12. – 95 rokov; pán Eugen Rochlitz, nar. 22.12. – 90 rokov; pani JUDr. Soňa Goldenbergová, nar. 10.12. – 70 rokov; pán Ján Fränkl, nar. 17.12. – 69 rokov; pán Bernard Lichtig, nar. 14.12. – 67 rokov; pani MUDr. Zuzana Červeňáková, nar. 28.12. – 59 rokov; pán Mgr. Peter Čentík, nar. 12.12. – 54 rokov, a pán Marcel Izrael, nar. 28.12. – 37 rokov. Želáme im pevné zdravie, a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **december** slávia narodeniny členovia našej komunity: pani Eva Róthová, nar. 13.12. – 73 rokov; pán MUDr. Dušan Rybár, nar. 18.12. – 69 rokov; slečna Eva Tömösváryová, nar. 23.12. – 34 rokov, a pani Katarína Csanková, nar. 27.12. – 63 rokov. Prajeme im pevné zdravie, veľa šťastia, pohody a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslaví svoje narozeniny: paní Anna Bírková, nar. 2.12. – 52 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 21 let; pan František Váňa, nar. 27.12. – 42 let; paní Alice Sikytová, nar. 5.12. – 50 let, a paní Renata Drechslerová, nar. 11.12. – 83 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 15. října zemřela ve věku 86 let naše dlouholetá členka a vdova po bývalém vrchním kantorovi Chaimovi Kleinovi paní Cecílie Kleinová. Se zesnulou jsme se rozloučili 19. října v obřadní síni židovského hřbitova v Brně – Židenicích. Děkujeme ŽO Brno za provedení pohřbu.

Zichrona livracha!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví narozeniny paní Mgr. Liana Novotná, paní Alena Borská, paní Helena Klimentová, paní Veronika Rechová a paní Jitka Meserszmidová. Všem jmenovaným přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

TERORISTICKÝ ÚTOK V JERUZALÉMĚ

V listopadu zažili obyvatelé Jeruzaléma teroristický útok, který otrásl celým civilizovaným světem: Dne 18. 11. ráno zaútočili v synagoze v ultraortodoxní čtvrti Har Nof v západním Jeruzalémě dva palestínští teroristé z východní části města. Vtrhli do budovy vyzbrojeni sekerami, sekáčkem na maso a střelnými zbraněmi a zavraždili čtyři modlíci se muže. Tři z nich měli americké, jeden britské občanství (mezi oběťmi je Moše Twerski, vnuk rabína Josefa Solovějčika). V přestřelce s izraelskou policií zabili ještě drúžského policistu a sami byli zastřeleni.

Premiér Netanjahu prohlásil, že útok je „přímým důsledkem podněcování k nenávisti, vedené Hamásem i Abú Mázinem – podněcování, které mezinárodní společenství nezodpovědně ignoruje“. Slíbil také, že Izrael na brutální vraždu Židů tvrdě odpoví. Cipi Livniová, ministryně spravedlnosti, řekla, že se naplnily její nejhorší obavy a konflikt se proměnil v náboženskou válku.

LIMMUD NA UKRAJINĚ

V ukrajinském Lvově se v listopadu konal vzdělávací seminář pro ruský mluvící Židy. Zahájila jej minuta ticha za mrtvé bojovníky v současné ukrajinsko-ruské válce. Úvodní ceremonie se zúčastnil i starosta města Andrij Sadvyj, jenž řekl, že doufá, že limmud se bude konat ve městě každoročně, a izraelský velvyslanec na Ukrajině Elijav Belocerkovskij. Program zahrnoval na 120 seminářů, různá židovská témata probíralo přes 600 účastníků.

NEJKRÁSNEJŠÍ PORTRÉT

V mezinárodní soutěži pro mladé tvůrce „John Kobal Work Award“ o nejkrásnější fotografický portrét, již vyhlašuje londýnská Národní galerie portrétů, vyhrál snímek *Chajla v šulu*, zobrazující ortodoxní dívku v synagoze. Obraz rusovlasého děvčátka zamyšleně stojícího s rozevřenou modlitební knihou zvítězil nad záběry z městských chudinských čtvrtí, válečných střetů či politických událostí. Vytvořila ho britská fotografka Laura Pannacková, která žije v severovýchodní části Londýna. Zachytila život tamních ortodoxních Židů a v kompozicích svých portrétů se

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Laura Pannacková: *Chajla v šulu*.

inspirovala starými mistry. Vítězný snímek bude v galerii vystaven několik měsíců a fotografka doufá, že v době vzrůstajícího antisemitismu napomůže „kladnému vnímání Židů a židovské komunity“.

VTIPEM PROTI NEONACISTŮM

K nelibosti místních obyvatel zaplavují bavorské městečko Wunsiedel každý listopad ve výroční den smrti nacisty Rudolfa Hesse, který zde byl pohřben, stovky neonacistů. Neonacistické pochody se konají i přesto, že hrob byl roku 2005 zrušen. Letos se Wunsiedelňané pokusili demonstranty odradit tím, že je zesměšní. Na každý metr, který účastníci pochodu ušli, věnovaly zdejší firmy 10 eur na projekt Exit, podporující lidi, kteří se rozhodnou neonacistické hnutí opustit. Neonacisty vítaly transparenty děkující za jejich účast a „pomoc projektu“ či stánky s nápisy „Mein Mampf“ (Mé jídlo), u nichž místní nabízeli pochodujícím občerstvení.

BENÁTSKÉ GHETTO V NOVÉM

Skupina filantropů v čele s módní návrhářkou Diane von Fürstenberg a realit-

ním investorem J. Sittem oznámila, že shromáždili 12 milionů dolarů na rekonstrukci starého ghetta v Benátkách. Rozsáhlý projekt má být dokončen roku 2016 k 500. výročí založení ghetta.

Obnova má zahrnovat především opravu historických budov, včetně restaurace dřevěných vyřezávaných pozlacených panelů, které se nacházejí ve třech z pěti synagog ghetta, jež patří mezi nejnavštěvovanější památky v Benátkách.

CENA PRO CRUJU ŠALEVOVOU

Jak informuje Židovský tiskový a informační servis (www.ztis.cz), letošní prestižní francouzské literární ocenění Prix Femina Étranger získala současná izraelská spisovatelka Cruja Šalevová. Dostala ji za svůj román *Co zbývá ze života*, který vyšel roku 2011 a pojednává o vztazích v Izraeli napříč několika generacemi. C. Šalevová pochází z kibucu v Galileji na severu Izraele. Nyní žije v Jeruzalémě, kde byla v roce 2004 zraněna při teroristickém útoku.

TEL AVIV: KULINÁŘSKÝ RÁJ

Dle hodnocení předního amerického časopisu *Saveur* patří Tel Aviv (spolu s Kodaní a Florencií) k místům, kde se v současnosti na světě nejlépe jí. Ve městě funguje na 4500 restaurací a bister, v nichž se servírují kvalitní a rozmanité pokrmy, od falafelu po důmyslné kulinařské lahůdky.

(am, www.ztis.cz)

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 12. 2014. **Cena 20 Kč (0,90 €)**